



รายงานวิจัย

เรื่อง

คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1

The Characteristics Concert With Teachers' Spirituality in
Primary School under The Nonthaburi Primary Area Office 1

โดย

ชมแข พงษ์เจริญ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับเงินทุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ชื่องานวิจัย: คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1

ชื่อผู้วิจัย: ชมแข พงษ์เจริญ

ปีที่ทำการวิจัยแล้วเสร็จ: 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 292 คนโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีค่าความเชื่อมั่น 0.975 การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of Variance)

ผลวิจัยพบว่า 1. ครูโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 2. การศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 พบว่า 2.1 ครูที่มีเพศต่างกัน มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมไม่แตกต่างกัน 2.2 ครูที่มีอายุต่างกัน มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมไม่แตกต่างกัน 2.3 ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2.4 ครูที่มีตำแหน่งต่างกันมีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2.5 ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: คุณลักษณะครู จิตวิญญาณความเป็นครู ครูระดับประถมศึกษา

Research Title: The Characteristics Concert with Teachers' Spirituality in Primary School under The Nonthaburi Primary Area Office 1

Researcher: Chomkae Pongchareon

Year: 2020

Abstract

The purposes of this research were to study and compare the characteristics concert with teachers' spirituality in Primary school under the Nonthaburi Primary Area Office 1. The samples were 292 primary school teachers under the Nonthaburi Primary Area Office 1, in academic year of 2019. The method used was the Stratified Random Sampling. The research instruments was, rating scale, with the reliability of 0.975. The data were analyzed by percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way analysis of variance.

The results of the study were as follows: 1. The characteristics concert with teachers' spirituality of the primary school teachers under the Nonthaburi Primary Area Office 1 was at the highest level both in general and in each aspect. 2. The results of the study in comparing were: 2.1 With different genders, the characteristics concert with teachers' spirituality was not significantly different in general. 2.2 With different ages, the characteristics concert with teachers' spirituality was not significantly different in general. 2.3 With different graduation levels, was significant at .01 level in general. 2.4 With different positions, was significant at .01 level in general. 2.5 With different worked experiences, the characteristics concert with teachers' spirituality was not significantly different in general.

Keywords: teachers' characteristics, teachers' spirituality, Primary school teacher

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 สำเร็จได้ด้วยความสำเร็จจากรองศาสตราจารย์ ดร.วิรัช วรรณรัตน์ รองศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา วัฒนศิริ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาและแนะนำให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญซึ่งประกอบด้วยรองศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา วัฒนศิริ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลดาวัลย์ วัฒนบุตร ดร.มิ่ง เทพครเมือง ดร.ราชันต์ บุญธิมา และ ดร.นิติศักดิ์ ไพโรจน์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและขอขอบคุณโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ที่ได้กรุณาให้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ คุณประโยชน์ของรายงานการวิจัยฉบับนี้ขอมอบให้เป็นกตัญญูทเวทิตาคุณแก่ บิดา มารดา คุณทรงฤทธิ์ พงษ์เจริญ คุณสะคราญ สิงห์แก้ว คุณเขวง แยมศศิเกษม และคุณเขมชาติ พงษ์เจริญ คณาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

ชมแข พงษ์เจริญ

พฤษภาคม 2564

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามการวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.4 สมมติฐานการวิจัย	4
1.5 ขอบเขตการวิจัย	4
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	5
1.7 ประโยชน์ของงานวิจัย.....	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับครูและจิตวิญญาณความเป็นครู.....	6
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	35
2.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย	40
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	42
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	42
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	46
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	47
3.4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	48
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	49
ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	49
ตอนที่ 2 คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1.....	40

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่น ๆ	61
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	63
5.1 สรุปผลการวิจัย	64
5.2 อภิปรายผล	66
5.3 ข้อเสนอแนะ	72
5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้	73
5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	74
บรรณานุกรม	75
ภาคผนวก	81
ภาคผนวก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	58
ประวัติผู้วิจัย	83

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 การสังเคราะห์ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	21
3.1 จำนวนประชากรได้แก่ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1.....	42
4.1 จำนวนและร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	50
4.2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียน ประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนนทบุรี เขต 1	51
4.3 เปรียบเทียบคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูที่มีเพศต่างกัน	52
4.4 ค่าสถิติพื้นฐานคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูเฉลี่ยจำแนกตามอายุ.....	52
4.5 การวิเคราะห์ความแปรปรวนคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูจำแนกตามอายุ....	54
4.6 ค่าสถิติพื้นฐานคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูเฉลี่ยจำแนกตามระดับ การศึกษา.....	55
4.7 การวิเคราะห์ความแปรปรวนคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูจำแนกตามระดับ การศึกษา.....	56
4.8 การเปรียบเทียบรายคู่ของคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูจำแนกตามระดับ การศึกษา.....	57
4.9 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู จำแนกตามตำแหน่ง.....	58
4.10 ค่าสถิติพื้นฐานคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูเฉลี่ยจำแนกตาม ประสบการณ์การทำงาน.....	59
4.11 การวิเคราะห์ความแปรปรวนคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูของผู้ตอบ แบบสอบถามจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน	60
4.12 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูด้าน การเป็นแบบอย่างที่ดีจำแนกตามช่วงประสบการณ์การทำงาน	61

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	41

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นสิ่งที่คนในสังคม หวังพึ่งพาให้เป็นปัจจัยนำไปสู่การแก้ไขและป้องกันภาวะวิกฤตนานาประการ ทั้งนี้เพราะการศึกษามีหน้าที่สร้างหรือพัฒนาให้เป็นคนดี มีคุณภาพ ครูทำหน้าที่ในการจัดการศึกษา ครูเป็นหัวใจสำคัญ ในการจัดการเรียนรู้ และเป็นกลไกในการเปลี่ยนแปลงสังคมและเศรษฐกิจให้มีคุณภาพในการปฏิรูปคุณภาพการศึกษา ส่วนหนึ่งจะต้องให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพครู ซึ่งสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (2557) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะครูที่มีคุณภาพในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การเป็นผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู และเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสารอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ตื่นรู้ ทันสมัย ทันเหตุการณ์ เป็นแบบอย่างทางคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรม รวมทั้งภาคภูมิใจในการเป็นพลเมืองไทย และพลโลก

อาชีพครูนอกจากจะเป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคนและประเทศชาติเป็นอย่างยิ่งแล้วงานของครูจะประสบความสำเร็จก็ต่อเมื่อสามารถทำให้ลูกศิษย์ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่เจริญงอกงามโดยครูจะต้องประพฤติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของเยาวชนและสังคม เพราะการที่ครูจะทำหน้าที่ได้โดยสมบูรณ์ ครูจะต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตวิญญาณความเป็นครู ระลึกถึงความเป็นครูของตนจิตวิญญาณความเป็นครูเป็นคุณลักษณะที่แสดงซึ่งพฤติกรรมเป็นที่ประจักษ์ น่าชื่นชม และเป็นที่ยอมรับในการปฏิบัติหน้าที่ครูทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการด้วยคุณธรรม จริยธรรมและความปรารถนาดีมีความเข้าใจที่จะพัฒนาศิษย์ตามศักยภาพ พร้อมกับตระหนักถึงการพัฒนาอย่างองค์รวมด้วยความจริงใจเสียสละ ใฝ่รู้ ค้นคว้า สร้างสรรค์ ถ่ายทอด ปลุกฝัง และเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม (สจิวรรณ ทรพรพสุ, 2560)

จากผลการปฏิรูปการศึกษาในรอบ 6 ปี หลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยประเมินจากคุณภาพภายนอกสถานศึกษา 17,562 แห่งทั่วประเทศ พบสาเหตุที่มีผลต่อการพัฒนาการศึกษาไทยในระดับผู้ปฏิบัติคือ ทัศนคติต่ออาชีพครูที่มีความสำคัญน้อย และถูกดูแคลนจากคนในสังคมทำให้ผู้ที่ต้องการเข้ามาเพื่อเป็นครู มีน้อยลงทุกวัน เมื่อไม่มีจิตวิญญาณความเป็นครูและการสอนให้ได้ประสิทธิภาพดีก็น้อยลงตามความสำคัญ นอกจากนี้ วิทยากร เชียงกูล

(2561) ได้ศึกษาปัญหาการพัฒนาครูอาจารย์ ผลการศึกษาพบว่า รัฐบาลไทยไม่สนใจในการคัดเลือกคนเก่งมาเรียนวิชาชีพครูและสร้างแรงจูงใจ เช่น ให้เงินเดือนสูง ให้มีบรรยากาศการทำงานที่ส่งเสริมความรู้ความสามารถมีโอกาสพัฒนา มีความก้าวหน้าตามความสามารถส่วนตัว ผู้ที่มาเรียนครูก็มักมีคะแนนปานกลางและต่ำ คนไม่สนใจมาเรียนเพื่อเป็นครูเพราะเห็นว่าเงินเดือนต่ำ และเป็นอาชีพซ้ำซาก ไม่ท้าทาย ไม่ก้าวหน้า จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในประเด็น “ครูไทยที่คนไทยอยากได้” พบว่า สิ่งที่คนไทยอยากได้ครูไทยมีและ เป็นที่ได้คะแนนสูงอันดับแรกคือ 1) อยากให้ครูมีจรรยาบรรณในความเป็นครู 2) เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ 3) ให้ความเอาใจใส่กับเด็ก ซึ่งแสดงว่าประชาชนมองว่าครูยังขาดแคลนในเรื่องเหล่านี้อยู่มาก ที่ผ่านมามีว่ารัฐบาลไทยหลายสมัยจะพยายามปฏิรูปการศึกษาและยกระดับวิทยฐานะวิชาชีพครู ให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง เพื่อดึงดูดสร้างแรงจูงใจให้คนเก่ง คนดี มีความรู้ความสามารถและมีความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพครู แต่ความเป็นจริงสังคมไทย ยังประสบกับวิกฤตที่คนดีคนเก่งไม่สนใจเรียนครู ในลำดับต้น เมื่อเรียนสำเร็จแล้วส่วนหนึ่ง จะไม่ประกอบอาชีพครู ทั้งนี้เนื่องจากค่าตอบแทนของครูต่ำมากเมื่อเทียบกับอาชีพอื่น สอดคล้องกับ ธรรมนันฑิกา แจ่มสว่าง. (2554) กล่าวว่า ค่าตอบแทนจากอาชีพการเป็นครูนั้น น้อยจนไม่เพียงพอต่อการครองชีพในสังคมปัจจุบัน ทำให้ครูส่วนหนึ่งสนใจที่จะหารายได้เลี้ยงครอบครัวจากการสอนพิเศษมากกว่าการสอนหนังสือ นอกจากนี้การประเมินความเจริญก้าวหน้า ในอาชีพ โดยเฉพาะการเลื่อนวิทยฐานะไม่ได้วัดจากความสำเร็จของนักเรียน แต่วัดจากผลงานทางวิชาการ ดังนั้นครูบางส่วนจึงสนใจที่จะทำผลงานทางวิชาการมากกว่าการสอนเพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้

ที่ผ่านมามีการปฏิบัติหน้าที่ครูของผู้ประกอบวิชาชีพครู ยังประสบปัญหาสำคัญที่กลายเป็นอุปสรรคของการทำหน้าที่ของครู คือ ครูรุ่นใหม่ขาดจิตวิญญาณ ขณะทีครูรุ่นเก่าไม่ปรับตัว ครูรุ่นใหม่ประสบปัญหาหลายด้าน เช่น ไม่สามารถปฏิบัติการสอนได้จริงในห้องเรียน ขาดทักษะในการแก้ไขปัญหาของผู้เรียน มีปัญหาในการปรับตัว และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ขาดจิตวิญญาณความเป็นครู (กัตติกา ภูพานาม และ สมพงษ์ พันธุ์รัตน์, 2560) สอดคล้องกับ จริญญาศรี มาติลโกวิท และคณะ. (2561) มีความเห็นว่า ปัญหาเรื่องครูขาดจิตวิญญาณ ครูมีอาชีพครูมากกว่าการเป็นครูอาชีพ ยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังที่จะส่งผลกระทบต่อผู้เรียน ถ้าไม่ได้รับการแก้ไขจะเป็นเงื่อนไขที่จะทำลายความหวังของการปฏิรูปการศึกษา

ปัจจุบันได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะและจิตวิญญาณความเป็นครูทั้งในลักษณะเป็นวิชาการและการปฏิบัติ โดยมองว่าจะเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหาในสังคมได้ดังเช่น ญัฐภรณ์ หลาวทอง และ ปิยะวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ. (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบวัดจิตวิญญาณความเป็นครู ผลการวิจัยพบว่า จิตวิญญาณความเป็นครูเป็นคุณลักษณะในการมีจิตใจที่ปฏิบัติตน เพื่อนำไปสู่การเป็นที่ยอมรับและภาคภูมิใจในการถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลอื่นประกอบด้วย ความรับผิดชอบในหน้าที่ ความรักในอาชีพ ความรักและเมตตาเพื่อนมนุษย์ ความเสียสละ ความอดทน

ความยุติธรรม และการเป็นแบบอย่างที่ดี และสุพิชญา โคทวี. (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอน ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู สำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู คือ 1) การเห็นคุณค่าในตนเอง ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อนักเรียนที่มีความรัก ศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ 2) การเห็นคุณค่าผู้อื่น ได้แก่ มีความเสียสละมีความรักเมตตาผู้อื่น และสรรพสิ่งรอบตัว 3) การเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้แก่ เคารพ สิทธิผู้อื่น เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม คิดดีหรือคิดบวก และทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น

อย่างไรก็ตามปัญหาเกี่ยวกับการขาดจิตวิญญาณความเป็นครูที่ได้กล่าวมานั้นเป็นปัญหาทางการศึกษาที่ต้องให้ความสำคัญในการแก้ไขอย่างจริงจังสอดคล้องกับจรรยาบรรณครู ฉบับที่ 5 ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพครู พ.ศ. 2548 ในด้านจรรยาบรรณต่อวิชาชีพที่ได้กำหนดว่าผู้ประกอบวิชาชีพครูจะต้องรักและศรัทธาในวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู รวมทั้งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัยเพื่อรองรับการประเมินภายนอกของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่กำหนดให้มีการประเมินครูในด้านจิตวิญญาณความเป็นครู

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1 ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอาจกล่าวได้ว่า จังหวัดนนทบุรีเป็นจังหวัดปริมณฑล ที่อยู่ใกล้เมืองหลวงที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายทางกายภาพ ประชากร สังคม วัฒนธรรม และสภาพปัญหาต่าง ๆ มากมาย ผู้วิจัยจึงเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1 เพื่อประโยชน์ต่อองค์กรวิชาชีพครูต่อไป

1.2 คำถามวิจัย

1.2.1 คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 เป็นอย่างไร

1.2.2 ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ที่มีสถานภาพต่างกัน มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1

1.3.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 จำแนกตามสถานภาพ

1.4 สมมติฐานการวิจัย

ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 ที่มีสถานภาพต่างกัน มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูแตกต่างกัน

1.5 ขอบเขตการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู ใน 5 ด้านดังนี้

1. การเป็นแบบอย่างที่ดี
2. ความเสียสละ
3. ความรักและศรัทธาในอาชีพครู
4. ความรักและเมตตาต่อศิษย์
5. การศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ

1.5.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 1,209 คน ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ.2562 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1, 2562)

1.5.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ ระยะเวลาเก็บรวบรวมข้อมูล พฤษภาคม 2563 - กรกฎาคม 2563 กลุ่มตัวอย่างเป็นครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 จำนวน 292 คนที่เลือกโดยวิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย

1.5.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่การทำวิจัยเป็นโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 ได้แก่ โรงเรียนอนุราชประสิทธิ์ โรงเรียนอนุบาลหนองบัวรี โรงเรียนทานสัมฤทธิ์ โรงเรียนวัดสมรโกฏิ (อยู่พุนราชูร์บำรุง) โรงเรียนกลาโหมอุทิศ โรงเรียนวัดแจ้งศิริสัมพันธ์ (สโสมสรสาถลอุทิศ) โรงเรียนวัดปากน้ำ (พิบูลสงคราม) โรงเรียนวัดฝาง และโรงเรียนวัดปราสาท (ปราสาทพิทยา)

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 คุณลักษณะ หมายถึง เครื่องหมายหรือสิ่งที่ชี้ให้เห็นความดีหรือลักษณะที่ดีของครู

1.6.2 จิตวิญญาณความเป็นครู หมายถึง คุณลักษณะของครูที่มีพฤติกรรมการทำงานที่สะท้อนถึงการเป็นครูที่ดี

1.6.3 คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู หมายถึง ครูที่มีคุณลักษณะและพฤติกรรมการทำงานที่สะท้อนถึงการเป็นครูที่ดี ประกอบด้วย

1.6.3.1 การเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอของครูที่ศิษย์สามารถสังเกตรับรู้ได้เอง และเป็นการแสดงที่เป็นไปตามมาตรฐานแห่งพฤติกรรม ตามค่านิยม คุณธรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม

1.6.3.2 ความเสียสละ หมายถึง การสละความสุข ความสะดวกสบาย อุทิศตนทั้งกำลังกาย กำลังใจ และเวลาตั้งใจอบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่ศิษย์ด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

1.6.3.3 ความรักและศรัทธาในอาชีพครู หมายถึง การแสดงออกด้วยความชื่นชมและเชื่อมั่นในอาชีพครู ด้วยความตระหนักว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและภูมิใจรวมทั้งปกป้องเกียรติภูมิของอาชีพครู เข้าร่วมกิจกรรมและสนับสนุนองค์กรวิชาชีพครู

1.6.3.4 ความรักและเมตตาต่อศิษย์ หมายถึง การให้ความรู้สึกเป็นมิตร เป็นที่พึ่งพาและไว้วางใจ สามารถแนะนำและให้กำลังใจแก่ศิษย์ทุกคนได้ มีใจเป็นกลาง ปฏิบัติตนต่อศิษย์โดยเท่าเทียมกัน มีจิตใจโอบอ้อมอารี ให้ความรัก ความเมตตาต่อศิษย์

1.6.3.5 การศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ หมายถึง การใฝ่รู้ ศึกษาค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์และทันต่อความเปลี่ยนแปลง

1.6.4 ครู หมายถึง ข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรีเขต 1 ซึ่งทำหน้าที่ในการสั่งสอนศิษย์ มีหน้าที่หลักทางด้าน การเรียนการสอน การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษา

1.7 ประโยชน์ของงานวิจัย

ข้อค้นพบจากการศึกษาสามารถนำไปเป็นข้อมูลและเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

2.1 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับครูและจิตวิญญาณความเป็นครู

2.1.1 ครู ความเป็นครู และจิตวิญญาณความเป็นครู

2.1.1.1 ความหมาย ความสำคัญของความเป็นครู

2.1.1.2 ความหมายและความสำคัญของจิตวิญญาณความเป็นครู

2.1.2 คุณลักษณะของการเป็นครูที่ดี

2.1.3 องค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครู

2.1.4 คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู

2.1.4.1 การเป็นแบบอย่างที่ดี

2.1.4.2 ความเสียสละ

2.1.4.3 ความรักและศรัทธาในอาชีพครู

2.1.4.4 ความรักและเมตตาต่อศิษย์

2.1.4.5 การศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ

2.1.5 ข้อดีของการมีจิตวิญญาณความเป็นครู

2.1.6 การพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 งานวิจัยภายในประเทศ

2.2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

2.1 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับครูและจิตวิญญาณความเป็นครู

ในอดีตผู้ที่ เป็นครูจะมีฐานะดี และเป็นคนเก่ง เข้ามาศึกษาวิชาครู มีความรักและศรัทธาในอาชีพ มีความรับผิดชอบในหน้าที่ และต้องการอบรมคนให้เป็นคนดีดังนั้นจึงถูกยกย่อง เป็นปูชนียบุคคล (ไพฑูรย์ สีนลรัตน์, 2555) แต่ปัจจุบันสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากหน้าที่สำคัญ คือการสอน ซึ่งเป็นกระบวนการของศาสตร์และศิลป์ ครูใหม่บางคนไม่เคยเป็นครูมาก่อน เมื่อเริ่มสอนครั้งแรกก็จะ

ขาดประสบการณ์ มีแต่ความรู้ตามหลักทฤษฎี ไม่สามารถทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามความมุ่งหวังของผู้ที่เกี่ยวข้องได้ (Fishman et al, 2003) ดังนั้น การเป็นครุมีใหม่มีแต่ความรู้ตามหลักวิชาการเท่านั้น แต่ยังคงอาศัยแรงจูงใจประกอบกัน เช่น มีความรักและศรัทธาในอาชีพ มีความรักผู้เรียนและรักการสอน เป็นต้น

2.1.1 ครู ความเป็นครู และจิตวิญญาณความเป็นครู

2.1.1.1 ความหมายและความสำคัญของครูและความเป็นครู

ได้มีนักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า ครู และความเป็นครูดังนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) นิยามความหมายของคำว่า “ครู” ไว้ในมาตรา 4 กล่าวคือ “ครู” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพ ซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน วรากรณ์ สามโกเศศ (2558) ได้ให้ความหมายว่า “ครู” คือผู้ให้ผู้เติมเต็มและผู้มีเมตตา เป็นผู้ให้ความรู้ไม่จำกัดทุกที่ ทุกเมื่อ ครูต้องเต็มไปด้วยความรู้ และรู้จักขวนขวายหาองค์ความรู้ใหม่ ๆ สะสมความดี มีบารมีมากและครูที่ดีจะต้องไม่ปิดบังความรู้ ควรมีจิตและวิญญาณของความเป็นครู เป็นผู้เติมเต็ม การที่ครูจะเป็นผู้เติมเต็มได้ ครูควรจะเป็นผู้แสวงหาความรู้ ต้องวิเคราะห์ วิจัย วิจัย และมาบูรณาการความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และเป็นผู้ที่มีเมตตา จะต้องสอนเต็มที่โดยไม่มีการขี้เกียจหรือปิดบังไม่ให้ความรู้ ครูต้องไม่ลำเอียง ไม่เบียดเบียนศิษย์

แอนเดอร์สัน (Anderson, 1989) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ครู” ไว้ดังนี้

1. ครู คือ ผู้ที่ทำหน้าที่สอนให้ความรู้แก่ศิษย์
2. ครู คือ ผู้ที่เรียนสำเร็จหลักสูตรวิชาชีพจากสถาบันการฝึกหัดครูและได้ใบรับรองทางการสอน
3. ครู คือ ผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์และมีการศึกษามาก เป็นพิเศษในสาขาใดสาขาหนึ่งที่สามารถช่วยให้ผู้อื่นเกิดความเจริญก้าวหน้าได้
4. ครู คือ ผู้ที่มีความสามารถให้คำแนะนำเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการเรียนสำหรับนักเรียนหรือนักศึกษาในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน

จากความหมายของคำว่า “ครู” ที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ครู คือ บุคลากรวิชาชีพที่ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ศิษย์เกิดความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง และสังคมในอนาคตได้

ความหมายของความเป็นครู

ได้มีนักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

วิลโลว์ ตั้งสมจิตคิด (2557) กล่าวว่า จากพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ความตอนหนึ่งว่าความเป็นครู หมายถึง การมีความรู้ดีประกอบด้วย หลักวิชาที่ถูกต้องแน่นแฟ้น และแจ่มแจ้งแก่ใจรวมทั้งคุณความดีและความเอื้ออารี บรรณาณที่จะถ่ายทอดเพื่อแผ่ให้แก่ผู้อื่นให้ความรู้ความเข้าใจที่ดีด้วยความแจ่มแจ้งแนชัดในใจ ย่อมทำให้สามารถแสดงความรู้ออกมาให้เข้าใจตามได้โดยง่าย ทั้งในการปฏิบัติหน้าที่ก็ย่อมทำให้ผู้ร่วมงานสามารถเข้าใจโดยชัดแจ้ง ส่วนความหวังดีด้วยความบริสุทธิ์ใจนั้น จะทำให้ก่อเกิดความศรัทธา มีใจพร้อมที่จะรับความรู้ด้วยความยินดี พร้อมทั้งที่จะร่วมงานกับผู้ที่มิคุณสมบัติของครูอย่างเต็มใจ และมีความมั่นใจ ทั้งนี้ก็จะทำให้การกระทำใด ๆ ที่กระทำอยู่นั้นดำเนินไปอย่างสะดวกราบรื่น และเกิดผลสำเร็จตามความมุ่งหมายได้โดยสมบูรณ์

รัศมี สีหะนันท์ (2551) ให้ความหมายของความเป็นครูว่า คือบุคคลผู้มีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมของสังคมให้กับศิษย์ เพื่อให้เกิดความรู้และทักษะในด้านต่าง ๆ เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรมตามที่พึงปรารถนาของสังคมและครูจะต้องประพฤติและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลทั่วไปให้เหมาะสม

ยนต์ ชุ่มจิต (2558) กล่าวถึง ลักษณะของผู้มีความเป็นครูว่า ครูแม้จะมี ความแตกต่างในด้านบุคลิกภาพบางอย่าง แต่ครูก็ต้องมีคุณลักษณะความเป็นครูที่คล้ายคลึงกันบ้างในด้านการมีสติปัญญา ไหวพริบดี มีความเมตตากรุณา ยิ้มแย้มแจ่มใส จิตใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นและการแสดงออกของนักเรียน มีความเข้าใจในวุฒิภาวะของนักเรียนมีหลักจิตวิทยาการเรียนการสอน และมีความรอบรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนอีกด้วย

วรภัทรา เจียมเจริญ (2549) กล่าวถึง การศึกษากับความเป็นครูว่า การที่จะสอนหรือฝึกคนอื่นให้ได้ดีนั้น เราต้องสอนตัวเองให้ได้ก่อน เราก็จะสามารถสอนคนอื่นได้เช่นกัน และถ้าเราเป็นครู การเป็นครูของเราจะต้องมีจิตวิญญาณของความเป็นครูและ ตระหนักเสมอว่าหน้าที่ของครูคือสอนลูกศิษย์ของตนให้มีความรู้ พาลูกศิษย์ลงเรือข้ามฟาก และส่งให้ถึงฝั่งจนประสบความสำเร็จ

กล่าวโดยสรุป ความเป็นครู หมายถึง บุคคลที่มีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอน ถ่ายทอดความรู้ให้กับศิษย์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความอดทนเสียสละต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่นได้

ความสำคัญของความเป็นครู

ได้มีนักการศึกษา และนักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของความเป็นครูดังนี้

ยนต์ ชุ่มจิต (2558) กล่าวถึง ความสำคัญของความเป็นครูว่า ผู้ที่เป็นครูนั้นเป็นผู้ปลูกฝังความรู้ ความคิดและจิตใจ และพัฒนาเยาวชนให้มีความเจริญในทุก ๆ ด้าน ปัจจุบันเทคโนโลยีสมัยใหม่มีความเจริญก้าวหน้า ครูจะต้องมีความรู้ความสามารถมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ครูเป็นบุคลากรที่

รู้เท่าทันคนและเท่าทันโลกสามารถนำความรู้ความสามารถในตนมาพัฒนาเยาวชนให้เกิดความเจริญ
งอกงามเพื่อเป็นกำลังของชาติบ้านเมืองต่อไป

วรภัทรา เจียมเจริญ (2549) ให้ความสำคัญเห็นของความสำคัญของความเป็นครูว่าครูมีบทบาท
เป็นผู้สอน และเป็นผู้ให้ ครูจะต้องมีความเสียสละ ต้องเป็นผู้ให้โดยไม่หวังสิ่งใด ๆ ตอบแทน เพราะครู
เป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของลูกศิษย์ตน เมื่อใดที่ลูกศิษย์เรียนจบ ประสบความสำเร็จในชีวิต มี
หน้าที่การงานที่มั่นคง นั่นก็คือสิ่งตอบแทนที่นำภูมิใจของครู

กระทรวงศึกษาธิการ (2546) กล่าวถึง ความสำคัญของบทบาทความเป็นครู คือ ครูไม่
เพียงแต่เป็นผู้ทำหน้าที่ด้านการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอน ในด้าน
ศีลธรรม จริยธรรม เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่เก่ง และเป็นคนดีในสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) กล่าวถึงสิ่งที่สำคัญสำหรับความ
เป็นครู ในด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์คือ

1. มีเจตคติที่ดีต่อการเป็นครูผู้สอน
2. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับเด็ก เช่น การให้ความอบอุ่น สัมผัสด้วยความอ่อนโยน มี
ท่าทางเป็นมิตร มีสายตาเอื้ออาทร พูดคุยด้วยวาจาไพเราะอ่อนหวาน
3. มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก ได้แก่ รักเด็ก ยิ้มแย้มแจ่มใส อารมณ์ดี ใจดี มี
บุคลิกภาพดี มีความรับผิดชอบ สุภาพเรียบร้อย มีความเมตตา อดทน และเป็นคนช่างสังเกต
4. มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียน และแสวงหาความร่วมมือในการจัดประสบการณ์ หรือ
การแก้ปัญหาของเด็ก

กล่าวโดยสรุป ความสำคัญของความเป็นครู คือ เป็นผู้ที่มีเจตคติที่ดีต่อการเป็นครูผู้สอน เป็นผู้
ที่ไม่มีความเสียสละ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับเด็กและผู้ปกครองนักเรียน

2.1.1.2. ความหมายและความสำคัญของจิตวิญญาณความเป็นครู

จิตวิญญาณความเป็นครู เป็นสิ่งสำคัญที่ครูหรือผู้สอนทุกคนควรมี เพราะถ้าครูไม่มี
จิตวิญญาณความเป็นครู ย่อมไม่สามารถที่จะประกอบวิชาชีพนี้ได้อย่างมีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับ
ของสังคม ทั้งนี้ผู้ที่ให้ความหมายของจิตวิญญาณความเป็นครูดังนี้

ดวงใจ ชนะสิทธิ์ (2562) กล่าวว่าจิตวิญญาณความเป็นครู หมายถึง พฤติกรรมที่
แสดงให้เห็นถึงการรักการสอนหรือมีความสุขในการสอน อาทรศิษย์ และเมตตาต่อศิษย์ เสียสละและ
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ศรัทธาในอาชีพ และเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์

จรรุญศรี มาดิลกโกวิท และคณะ (2561) จิตวิญญาณความเป็นครู หมายถึง
คุณลักษณะทางจิตและพฤติกรรมการทำงานที่สะท้อนถึงการเป็นครูที่มีจิตวิญญาณ คุณลักษณะทาง
จิตได้แก่ ความตระหนักรู้ภายในตน คุณลักษณะทางพฤติกรรมได้แก่ การปฏิบัติตนอยู่วิถีแห่งความ
เป็นครู และการปฏิบัติต่อเด็กด้วยความรัก ความเมตตาและเสมอภาค

พิมพ์พัฒน์ จิรัชธรรมโชติ (2561) จิตวิญญาณความเป็นครู หมายถึง จิตใจของผู้ให้ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งแสดงออกทางพฤติกรรม โดยแสวงหาความรู้เพิ่มเติม ผู้ตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่และดำรงตนด้วยความถูกต้องดีงาม ปฏิบัติต่อนักเรียนด้วยความเมตตา ช่วยเหลือ เสียสละ อุดหนุน ยุติธรรม และการเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

ปิยะวัฒน์ กรมระรวย (2560) จิตวิญญาณความเป็นครู หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่มีจิตใจและการกระทำที่สะท้อนถึงการเป็นครูที่ดี ซึ่งประกอบด้วย ความศรัทธาในอาชีพครู ความเสียสละ ความอดทน ความรับผิดชอบ การรับบทบาทหน้าที่ ความมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ ความรัก และเมตตา ช่วยเหลือต่อศิษย์ ความเข้าใจ เคารพ เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น และการเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

ประภัสสร ชโลธร (2558) จิตวิญญาณความเป็นครู หมายถึง พฤติกรรมทางจิตวิทยาที่แบ่งออกเป็น 2 พฤติกรรม คือ พฤติกรรมภายในที่สะท้อนถึงการเป็นครูที่ดี ประกอบด้วย ความเชื่อ และศรัทธา ความเข้าใจในความแตกต่างของลูกศิษย์ ความทุ่มเทห่วงใย และเอาใจใส่ต่อลูกศิษย์ ความซื่อสัตย์ พฤติกรรมภายนอก ประกอบด้วย การแสดงตัวแบบที่ดี ในเรื่องการเข้าสอนตรงเวลา การแต่งกาย การใช้เทคนิคการสอนที่เป็นระบบและขั้นตอน ความรับผิดชอบ การให้ความช่วยเหลือ เสียสละ และอดทน ในทุกสถานการณ์

สุพิชญา โคทวิ (2557) จิตวิญญาณความเป็นครู คือการเป็นครูด้วยใจรัก มีความเมตตาต่อศิษย์ มีความอดทน มีคุณธรรมจริยธรรม และเป็นผู้ที่มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ภาวัต ตั้งเพชรเดโช (2556) กล่าวว่า จิตวิญญาณความเป็นครูเป็นพฤติกรรมการแสดงออกที่ดีของครูที่มีต่อศิษย์ ซึ่งบุคคลที่จะมาประกอบวิชาชีพครู ต้องพึงมีและพึงปฏิบัติ และอุทิศตนอบรมสั่งสอนศิษย์ ให้มีความรู้คู่คุณธรรม เพื่อเป็นกำลังในการที่จะสร้างประเทศชาติต่อไป ประกอบด้วย เจตคติที่ดีต่ออาชีพครู ความรักและเมตตาต่อศิษย์ ความเสียสละ ความอดทน ความซื่อสัตย์ และการเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์

ณัฐภรณ์ หลาวทอง และปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ (2553) ได้สรุปว่า จิตวิญญาณความเป็นครู หมายถึง คุณลักษณะของบุคคล ในการมีจิตใจที่ปฏิบัติตนเพื่อนำไปสู่การเป็นที่ยอมรับ และภาคภูมิใจในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคคลอื่น

สรุปได้ว่า จิตวิญญาณความเป็นครู เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการเป็นครูที่ดี หมายถึง คุณลักษณะของครูที่มีพฤติกรรมการทำงานที่สะท้อนถึงการเป็นครูที่ดี ประกอบด้วย การเป็นแบบอย่างที่ดี การเสียสละ ความรักและศรัทธาในอาชีพครู ความรักและเมตตาต่อศิษย์ และการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ

2.1.2 คุณลักษณะของการเป็นครูที่ดี

คุณลักษณะของครูที่ดีต้องมีความรู้ดี มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถเป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียน ตลอดจนเป็นต้นแบบให้กับครูในสถานศึกษา ได้พัฒนาตนเองเพิ่มขึ้นได้มีนักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูที่ดีดังนี้

ดวงใจ ชนะสิทธิ์ (2562) กล่าวว่าคุณลักษณะของครูที่ดีต้องมีความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ มีความแม่นยำในการจัดการเรียนรู้และมีคุณภาพสามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างถูกต้อง มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรักและเมตตา เสียสละ จิตอาสา มีความยืดหยุ่นในการจัดการศึกษา เนื่องจากปัจจุบันผู้เรียนจะมีพื้นฐานด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน มีอารมณ์ขัน และเอาใจใส่ ห่วงใยลูกศิษย์

ธราญา จิตรชญาวนิช (2560) กล่าวว่าครูเป็นอาชีพที่มีความสำคัญในการสร้างคน สร้างงาน และสร้างประเทศชาติ ดังนั้นลักษณะของครูที่ดีในศตวรรษที่ 21 ควรมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. มีความใฝ่รู้ และพัฒนาตนเองทางด้านวิชาการอย่างต่อเนื่อง
2. เป็นผู้มีความรอบรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ รวมทั้งมีความสามารถในการบูรณาการความรู้ได้
3. มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ โดยสามารถใช้เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย
4. มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์และคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะกระบวนการคิด
5. มีความสามารถในการวิจัย พัฒนา และสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนและแก้ปัญหาต่าง ๆ
6. มีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาและผู้เรียน
7. มีความสามารถในการวัดประเมินผลผู้เรียนได้ถูกต้องตามหลักวิชาการ
8. มีคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณตามมาตรฐานวิชาชีพครู
9. สอนผู้เรียนให้มีความรู้ คุณธรรม จริยธรรม ทักษะการคิด ทักษะชีวิต ทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม ทักษะการเรียนรู้และทักษะอาชีพ
10. มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ
11. มีความสามารถทางด้านภาษา โดยเฉพาะภาษาอังกฤษเพราะเป็นภาษาสากล ที่ใช้ในการแสวงหาความรู้ต่างๆ

รุ่งนภา ตั้งจิตเรจริญกุลและคณะ (2560) กล่าวว่า ครูที่ดีจะต้องมีคุณลักษณะดังนี้คือ

1. ต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีเมตตาธรรม
2. ต้องเข้าใจกระบวนการเรียนการสอนวิชาการด้านคุณธรรม ต้องเน้นด้านการปฏิบัติมากกว่าด้านเนื้อหา ให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเองไม่สอนให้จำอย่างเดียว ใช้วิธีการเรียนรู้แบบวิเคราะห์และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น สอนให้รู้จักแบ่งปัน รู้จักช่วยเหลือ เสียสละ รู้จักลดความทุกข์ รู้จักให้ออกาส รู้จักรอคอย และรู้จักให้อภัย
3. ต้องเข้าใจลึกซึ้งถึงเนื้อหาสาระการสอนด้านคุณธรรม โดยเน้นเรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา ขรรวาสธรรม อริยสัจสี่ สอนให้พูดดี ทำดี คิดดี คบคนดี และไปในสถานที่ดี รู้จักเลือกสรรพลีสิ่งที่ดี ละเว้นสิ่งที่ไม่ดี มีจิตใจเอื้อเฟื้อ เข้ากับผู้อื่นได้ดี เป็นคนในกว้าง โอบอ้อมอารี
4. ต้องจัดกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรม อย่างสม่ำเสมอ และให้เด็กได้มีส่วนร่วม กิจกรรมเสริมคุณธรรม และสามารถนำสิ่งที่ได้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีคุณภาพ ครูควรติดตามและประเมินอย่างใกล้ชิด
5. ต้องเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งโรงเรียนจะต้องจัดสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง เน้นการปฏิบัติจริง ทำเป็นตัวอย่าง ยกย่องคนดีทั้งต่อหน้าลับหลัง และป้องปรามคนชั่ว และสอนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ เว้นชั่ว ประพฤติดี ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา (2559) มีข้อมูลที่แสดงว่าครูดี คือคนที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต เสมอภาคและเที่ยงธรรม มีน้ำใจ มีเมตตาให้ความรักต่อศิษย์ของตนเองอย่างเสมอภาค มีการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง มีจรรยาบรรณวิชาชีพ และปฏิบัติตนโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน นอกจากนี้ยังถือได้ว่าครูดี เป็นต้นแบบแห่งความซื่อสัตย์ สุจริต และก่อให้เกิดการพัฒนาสังคม ประเทศชาติ ได้อย่างยั่งยืน

สุเทพ ธรรมะตระกูลและอนุวัติ คุณแก้ว (2555) กล่าวว่า ครูที่ดีต้องมีความรู้ในวิชาที่สอน รอบรู้ ในวิชาการ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีวิญญานครู มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีความเข้าใจ ผู้เรียน รู้จักใช้วิธีสอนที่หลากหลาย สอนให้เด็กคิดเป็น มีความขยัน เสียสละใฝ่ความก้าวหน้าและมีคุณธรรม

ยนต์ ชุ่มจิต (2553) ได้สรุปคุณลักษณะของครูที่ดีว่า ครูที่ดีนั้นจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญได้แก่

1. บุคลิกภาพดี เช่น แต่งกายเรียบร้อย พุดจาไพเราะ มีลักษณะเป็นผู้นำเป็นต้น
2. คุณสมบัติส่วนตัวดี เช่น สติปัญญาดีเฉลียวฉลาด เชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ กระตือรือร้น และสุขภาพอนามัยดี เป็นต้น
3. ประพฤติดี เช่น เว้นจากอบายมุข กระทำแต่สิ่งที่ดี สุจริตทั้งกาย วาจาใจ

4. มีจรรยาบรรณและคุณธรรมสูง เช่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต เสียสละ มีเมตตา กรุณา ยุติธรรม และมานะอดทน เป็นต้น
5. สอนดี และปกครองดี เช่น อธิบายได้รวบรัดชัดเจน สอนสนุก ปกครองนักเรียน ให้อยู่ในระเบียบวินัยตลอดเวลา เป็นต้น
6. มีมนุษยสัมพันธ์ดี คือ มีอัธยาศัยดีกับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกชั้นภูมิ กระทรวงศึกษาธิการ (2553) ได้กำหนดลักษณะครูที่ดีไว้ดังต่อไปนี้
 1. ครูต้องเป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริต เป็นที่ไว้วางใจของบุคคลทั่วไป ไม่พูดจาหลอกลวง หรือหน้าไหว้หลังหลอก จะต้องหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต ไม่ฉ้อโกง หรือเบียดบังเอาของผู้อื่นมาเป็นของตนในทางที่ไม่ชอบ หรือฉ้อราษฎร์บังหลวง
 2. ครูต้องให้อภัยซึ่งกันและกัน ไม่ผูกพยาบาทกัน เมื่อคู่กรณียอมรับผิด ต้องให้อภัยด้วยความยินดี จะต้องไม่กล่าวร้ายป้ายสีซึ่งกันและกัน
 3. ครูต้องวางตนให้เป็นคนซื่อสัตย์และเที่ยงธรรม แม้ว่าเขาได้แต่งตั้งให้เป็นผู้ชี้ขาดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็จงวินิจฉัยด้วยความเที่ยงตรง ไม่ลำเอียงเพราะเห็นแก่ของกำนัล
 4. ครูต้องให้เกียรติแก่ผู้ที่ให้เกียรติตนให้มากกว่า หมายความว่าเมื่อผู้หนึ่งให้ความเคารวะแก่เรา เราต้องให้ความเคารวะตอบแก่ผู้นั้นให้มากกว่าที่เขาให้แก่เราหรือเท่ากัน
 5. ครูต้องมีความอดทนในสิ่งที่ประสบ หมายความว่า เป็นผู้มีความหนักแน่นไม่ใจเบา หรือใจเร็วด่วนได้ ความอดทนนี้จะทำให้เขาบรรลุผลสำเร็จในผลงานแน่นอน
 6. ครูต้องไม่ดูถูกดูแคลนระหว่างเพื่อนครู พี่น้อง และเพื่อนร่วมงานด้วยกันอย่ากล่าวตำหนิติเตียนและให้ร้ายซึ่งกันและกัน ตลอดจนนินทาทะเลาะ ทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะการประพฤติดังกล่าวเป็นเสมือนการรับประทานเนื้อสัตว์ที่ตาย เน่าเหม็น ครูต้องไม่ใช่คำพูดที่ไม่เหมาะสมกับผู้เรียน
 7. ครูต้องหมั่นหาวิชาชีพระดับเพิ่มเติมอยู่เสมอ การศึกษาถือว่าเป็นอาหารของชีวิต เพราะอิสลามบัญญัติว่าการศึกษาคือหาความรู้เป็นความจำเป็นของมนุษย์ทุกคน ทั้งชายและหญิง ตั้งแต่อยู่ในเปล จนถึงหลุมฝังศพ หมายความว่า ต้องศึกษาตลอดชีวิต ตรงกับหลักการศึกษายุคปัจจุบันที่เขียนว่า “การศึกษาคือชีวิต”
 8. ครูต้องมีความเพียรพยายามในกิจการงานทุกสิ่งทุกอย่างให้สำเร็จ ซึ่งอิสลามได้บัญญัติการส่งเสริมความเพียรมีความว่า “ผู้ใดมีความเพียรพยายาม ผู้นั้นจะพบกับความสำเร็จ”
 9. ครูต้องมีความละเอียดรอบคอบ ไม่พยายามทำในสิ่งที่เบาบางเล็กน้อย ทั้งในที่ลับและที่แจ้ง ไม่ว่าจะเบาหนักจะเป็นบาปที่เกิดจากกาย วาจา หรือใจก็ตาม

10. ครูต้องมีความสำนึกผิด ทุกคนย่อมมีความผิด เมื่อเขาสำนึกผิดได้แล้ว ศาสนาสอนให้รับผิด ถ้าความผิดเกี่ยวกับบุคคล เขาจะต้องไปสารภาพผิดต่อบุคคลนั้น ถ้าเป็นความผิดที่เกี่ยวกับพระเจ้า เขาจะต้องขออภัยโทษต่อพระเจ้า พระเจ้าก็จะอภัยโทษให้เขา

11. ครูต้องมีความสันโดษ หมายความว่าต้องมีความรู้สึกพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ไม่โลภโมโทสัน ในสิ่งที่ไม่ใช่ของตน คำว่า “สันโดษ” หมายความว่าต้องประกอบอาชีพโดยสุจริต ตามที่พระเจ้ากำหนดไว้ให้พร้อมทั้งมีใจกุศล เพื่อแม่ ต่อผู้อื่นด้วย คือพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่

12. ครูต้องเป็นผู้รู้คุณค่าใครเป็นผู้มีพระคุณต่อตน เช่น บิดา มารดา ครูอาจารย์ ของตนรวมทั้งคนอื่นที่มีพระคุณแก่ตน แล้วหาทางตอบแทนให้สมเจตนาธรรม จึงเป็นผู้มีความเจริญในชีวิตและทำให้ชีวิตมีความก้าวหน้า

13. ครูต้องมีวิญญานครู คือมีน้ำใจรักการเป็นครู เป็นผู้เสียสละทุกอย่างเพื่อศิษย์และบุคคลทั่วไป หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอเพื่อที่จะเผยแพร่แก่กุลบุตร กุลธิดา

4. ครูต้องประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดี มีมารยาททั้งกาย วาจา และใจ มีสัมมาคารวะ ซึ่งเป็นการแสดงถึงผู้มีวัฒนธรรมอันสูงส่ง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2552) ได้สรุปคุณลักษณะของครูที่ดี 10 ประการดังนี้

1. ความมีระเบียบวินัย หมายถึง ความประพฤติทั้งกาย วาจาและใจที่แสดงถึงความเคารพในกฎหมาย ระเบียบประเพณีของสังคมและความประพฤติที่สอดคล้องกับอุดมคติหรือความหวังของตนเอง โดยให้ยึดส่วนรวมสำคัญกว่าส่วนตัว

2. ความซื่อสัตย์ สุจริตและความยุติธรรม หมายถึง การประพฤติที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่เอาเปรียบ หรือคดโกงผู้อื่น หรือส่วนรวม ให้ยึดถือหลักเหตุผล ระเบียบแบบแผนและกฎหมายของสังคมเป็นเกณฑ์

3. ความขยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาอาชีพ หมายถึง ความประพฤติที่ไม่ทำให้เสียเวลาชีวิต และปฏิบัติกิจอันควรกระทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนและสังคม

4. ความสำนึกในหน้าที่ และการงานต่าง ๆ รวมไปถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ หมายถึง ความประพฤติที่ไม่เอาใจเอาเปรียบสังคมและไม่ก่อความเสียหายให้เกิดขึ้นแก่สังคม

5. ความเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม วิจาร์ณและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล หมายถึง ความประพฤติในลักษณะสร้างสรรค์และปรับปรุง มีเหตุผลในการทำหน้าที่การงาน

6. ความกระตือรือร้น ในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีความรักและเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

7. ความเป็นผู้มีพละทานามัยที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ หมายถึง ความมั่นคง และจิตใจรู้จักบำรุงรักษากายและจิตใจให้สมบูรณ์ มีอารมณ์แจ่มใส มีธรรมะอยู่ในจิตใจอย่างมั่นคง

8. ความสามารถในการพึ่งพาตนเองและมีอุทมคติไม่ไหว้วานหรือขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นโดยไม่จำเป็น

9. ความภาคภูมิและการรู้จักทำนุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรม และทรัพยากรของชาติ หมายถึง ความประพฤติที่แสดงออกซึ่งศิลปะและวัฒนธรรมแบบไทย ๆ มีความรักและหวงแหน วัฒนธรรมของตนเอง และทรัพยากรของชาติ

10. ความเสียสละและเมตตาอารี กตัญญูกตเวที กล้าหาญ และความสามัคคีกัน หมายถึง ความประพฤติที่แสดงออกถึงความแบ่งปัน เกื้อกูลผู้อื่นในเรื่องของเวลา กำลังกาย และกำลังทรัพย์

Franke et al (2001) กล่าวว่าครูที่ดีจะต้องประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้ดี
2. มีความรับผิดชอบที่ดี รู้วิชาที่สอนเป็นอย่างดี มีความรู้กว้างขวาง
3. มีความประพฤติเรียบร้อย
4. ชอบวิชาที่สอน
5. หมั่นหาความรู้อยู่เสมอ
6. เสียสละ
7. สอนดี
8. ชอบและรู้จักผู้เรียน ใจกว้างมีอารมณ์ขัน
9. มีความหวังและมีเมตตาธรรม
10. ตรงต่อเวลา
11. ซื่อสัตย์
12. มีความยุติธรรม
13. มีบุคลิกลักษณะและการแต่งกายดี
14. ร่าเริงแจ่มใส

กล่าวโดยสรุป คุณลักษณะครูที่ดี จะต้องมีความรู้ดีในวิชาที่สอน รอบรู้วิชาการ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรัก เมตตา เสียสละ มีวิถุญาณครู มีน้ำใจรักการเป็นครู ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ศึกษาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

2.1.3 องค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครู

มีนักวิชาการที่กล่าวถึงองค์ประกอบหรือลักษณะของผู้ที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูไว้อย่างหลากหลายทัศนะด้วยกันดังนี้

ธราญา จิตรชญาวนิช (2560) ได้สรุปองค์ประกอบของคุณลักษณะครูที่ดี มีจิตวิญญาณความเป็นครูประกอบด้วย มีความรอบรู้ใจกว้างมีเหตุผล เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีจิตวิทยาในการสอน มีเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีความรักเมตตาผู้เรียน ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่นมีความเสียสละ มีความเข้าใจผู้เรียน เป็นแบบอย่างที่ดีมีความยุติธรรม มีความเป็นกันเอง ไม่ดูถูกผู้เรียนและผู้อื่น มีความใฝ่รู้และทันสมัย มีการเตรียมการสอน มีความมั่นคงทางอารมณ์ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม สอนเข้าใจไม่ใช่อำนาจหรือชอบเผด็จการ ใช้สื่อและเทคโนโลยีทันสมัยในการจัดการเรียนรู้

อมรรัตน์ แก่นสาร และคณะ (2560) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า องค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย 7 องค์ประกอบหลัก 23 องค์ประกอบย่อย และ 135 ตัวบ่งชี้ โดยองค์ประกอบหลักประกอบด้วยด้านความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ จำนวน 14 ตัวบ่งชี้ ด้านความรักและศรัทธาในวิชาชีพจำนวน 19 ตัวบ่งชี้ ด้านการมีจิตวิทยาในการสอน จำนวน 24 ตัวบ่งชี้ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี จำนวน 22 ตัวบ่งชี้ ด้านการมีคุณธรรม และจริยธรรม จำนวน 22 ตัวบ่งชี้ ด้านการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่จำนวน 19 ตัวบ่งชี้ และด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมีความเป็นกัลยาณมิตรจำนวน 15 ตัวบ่งชี้

สุพิชญา โคทวิ (2557) ได้สรุปองค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครูว่าจะต้องมีความเสียสละมีความรักความศรัทธาในวิชาชีพครู การเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ความรัก ความเมตตาต่อศิษย์และความรับผิดชอบ มองนักเรียนว่ามีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และมีศักยภาพ มีแรงจูงใจ ให้แสดงภาวะผู้นำออกมาเพิ่มขึ้น มีความสุขและมีความภาคภูมิใจในอาชีพครู

ภาวัต ตั้งเพชรเดโช (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องจิตวิญญาณความเป็นครูกับความก้าวหน้าในอาชีพที่พยากรณ์ ความทุ่มเทในการทำงานของครู ผลการวิจัยพบว่า มี 6 ด้านได้แก่ ด้านเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู ด้านความรักความเมตตาต่อศิษย์ ด้านความเสียสละ ด้านความอดทน ด้านความซื่อสัตย์ และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์

แก้วตา ไชยภักดี (2554) ได้สรุปองค์ประกอบจิตวิญญาณความเป็นครู คือ การอบรมสั่งสอนลูกศิษย์ให้เป็นคนดี คนเก่งตามศักยภาพของแต่ละบุคคลและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

พัชรี วิชพันธ์ (2554) ได้สรุปเกี่ยวกับจิตวิญญาณความเป็นครูไว้ว่าผู้ที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูจะต้องมีองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบและมี 5 หน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ปิโย น่ารักคือความใจดี มีเมตตา กรุณา ใส่ใจในประโยชน์ของศิษย์ เข้าอกเข้าใจ สร้างความรู้สึกเป็นกันเอง ชวนให้ศิษย์อยากเข้าไปปรึกษา ใฝ่ถาม

2. ครู นำเคารพคือ เป็นผู้หนักแน่น ยึดมั่น ถือหลักการเป็นสำคัญและมีความประพฤติเหมาะสมทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย

3. ภาวนิโย น่ายกย่อง ในฐานะที่เป็นครู ที่บุคคลที่ทรงคุณคือความรู้และทรงภูมิปัญญาอย่างแท้จริง

4. วัตถุประสงค์ให้เหตุผล คือมีความรู้จริง มีจิตวิทยาในการพูด รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไร การพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดีได้

5. วจนักขโม อดทนต่อถ้อยคำ คือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถาม แม้จุกจิกตลอดจนคำล่วงเกิน และคำตักเตือน วิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ อดทนฟังได้ไม่เสียอารมณ์

6. คัมภีร์อุกตังกัตตา แถลงเรื่องลึกล้ำได้ คือกล่าวชี้แจงเรื่องต่าง ๆ ที่ยุ่งยากซับซ้อนลึกลงให้เข้าใจได้และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

7. โนจภูฐานะ นิโยชเย ไม่ชักจูงขึ้นไปในทางที่เสื่อมเสียหรือเรื่องเหลวไหลไม่สมควร สำหรับหน้าที่ 5 ประการของครูที่สำคัญมีดังนี้

1. แนะนำดี หมายถึง สอนและแนะนำศิษย์ ฝึกอบรมศิษย์ ให้เป็นคนดี

2. ให้เรียนดี หมายถึง ให้ศิษย์เกิดความเข้าใจในเรื่องที่เรียนอย่างแจ่มแจ้ง

3. บอกศิลปะให้สิ้นเชิง ไม่ปิดบังอำพราง หมายถึง ไม่หวงวิชา มีความรู้เท่าไร ถ่ายทอดให้หมด

4. ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง หมายถึง ส่งเสริมและยกย่องความดีงามตามความสามารถของศิษย์ ให้ปรากฏในทุกที่

5. ความป้องกันในทิศทั้งหลาย หมายถึง สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศ คือ สอน ฝึกให้ศิษย์สามารถใช้วิชาเลี้ยงชีพ และรู้จักดำรงตนในการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

ณัฐภรณ์ หลาวทอง และปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ (2553) ได้ศึกษาองค์ประกอบของจิตวิญญาณของความเป็นครูในงานวิจัยการพัฒนาแบบวัดจิตวิญญาณความเป็นครูว่ามีทั้งหมด 4 องค์ประกอบได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 การปฏิบัติตนตามหน้าที่ครู ครูที่ดีจำเป็นจะต้องมีความรักในอาชีพเพื่อนำไปสู่ความมุ่งมั่นและตั้งใจที่จะพัฒนาศิษย์ อันเป็นเป้าหมายหลักของการประกอบอาชีพครู ดังนั้นในการปฏิบัติงาน ครูที่ดีต้องมีนิสัยใฝ่รู้เพื่อจัดเตรียมการเรียนการสอนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของศิษย์ได้พัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ

องค์ประกอบที่ 2 การปฏิบัติต่อศิษย์โดยความเสมอภาค เป็นการปฏิบัติต่อศิษย์ทุกคนอย่างยุติธรรม และมีเหตุผลโดยไม่คำนึงถึงอำภิสสินจ้างหรือความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเพราะในความปรารถนาดีต่อศิษย์ ย่อมจะหมายถึง การเป็นกัลยาณมิตร และเอื้ออาทรต่อศิษย์อย่างยุติธรรมและเสมอภาค

องค์ประกอบที่ 3 ความเชื่อมั่นในศักยภาพมนุษย์ เพราะครูที่ดีต้องมีความปรารถนาดีต่อศิษย์ และมุ่งให้ศิษย์ได้พัฒนาตนเอง ดังนั้นครูจะต้องมีความเชื่อมั่นว่าศิษย์แต่ละคนนั้นมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองได้

องค์ประกอบที่ 4 ความเสียสละ ในงานครูเป็นการปฏิบัติงานและหน้าที่สอนศิษย์อย่างเต็มใจ เพราะในการปฏิบัติงานของครูนั้น ในบางครั้งอาจไม่สะดวกสบายหรือต้องใช้เวลาส่วนตัวบ้าง

ดังนั้นองค์ประกอบและลักษณะของครูที่ดีมีจิตวิญญาณความเป็นครูจึงเป็นส่วนสำคัญของการตระหนักรู้ เข้าใจและเห็นความสำคัญของอาชีพครู ได้แก่ ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น การพัฒนา ศักยภาพของผู้อื่นและการพัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครูจึงมีความใกล้เคียงกับจรรยาบรรณความเป็นครูอันเป็นสิ่งที่ควรยึดถือปฏิบัติกันในผู้ประกอบอาชีพครู

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครู จะต้องมีความรอบรู้ แม่นยำในวิชาที่ สอน สอนดี รับผิดชอบ มีความรักความเมตตาผู้เรียน เสียสละเป็นแบบอย่างที่ดี ใช้สื่อเทคโนโลยี ทันสมัยในการจัดการเรียนรู้ มีความรัก ความศรัทธาในวิชาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความภูมิใจใน อาชีพครู และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู

2.1.4 คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู

ครูทุกคนมีความต้องการเป็นครูที่ดี ลักษณะครูที่ดี เป็นการชี้ให้เห็นถึงลักษณะ ประจำตัวของครู ที่มีประโยชน์ต่อศิษย์ สามารถศึกษา เรียนรู้ ได้จากแนวคิดของนักการศึกษาและผล วิจัยดังนี้

พระราชดำรัสของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช, สยามมกุฎราชกุมารในโอกาสที่คณะ ครูอาวุโสเฝ้าพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและเงินช่วยเหลือ ณ ศาลาดุสิตดาลัย เมื่อ 10 พฤศจิกายน 2537 ความว่า “...ครูต้องมีความเสียสละ ผู้เป็นครูอย่างแท้จริง นับว่าเป็นบุคลิกพิเศษ ต้องมีเมตตา และเสียสละ เพื่อความสำเร็จ ความก้าวหน้า และความสุภาพความเจริญของผู้อื่นอยู่ตลอด ชีวิต...” ที่กล่าวดังนี้ เพราะครูจำเป็นต้องมีความรักความสงสารศิษย์ เป็นพื้นฐานทางจิตใจอยู่อย่าง หนักแน่น จึงจะสามารถทนลำบาก ทนตรากตรำ กายและใจ อบรมสั่งสอนเคี่ยวเข็ญ ให้ตลอดรอดฝั่ง ได้ (พรรณอร อุชุกภาพ, 2561)

สุเมธ งามกนก (2560) สรุปว่าจิตวิญญาณความเป็นครูประกอบด้วย

1. คุณลักษณะส่วนตัว และการมีคุณธรรม จริยธรรม เช่น วิริยะอุตสาหะ เมตตากรุณา ซื่อสัตย์มีเหตุผล เป็นต้น
2. การตระหนักรู้ และปฏิบัติตนบนวิถีความเป็นครู เช่น ทำงานเพื่อเด็ก ปฏิบัติตนตาม จรรยาบรรณวิชาชีพครู เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น
3. รักและศรัทธาในวิชาชีพครู

4. ความเชี่ยวชาญในการสอน
5. การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ดิเรก พรสีมาและคณะ (2550) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับลักษณะครูดีในประเทศไทย พบว่าครูที่ดีควรมีคุณลักษณะที่จำเป็น 3 ด้านคือ

1. ด้านคุณลักษณะ มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู เสียสละและพร้อมที่จะพัฒนาวิชาชีพของตนอยู่เสมอ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียนทั้งด้านศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุขนิสัย และอุปนิสัยตลอดจนมีความเป็นประชาธิปไตย ใฝ่รู้ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีความเมตตาแก่ศิษย์ และเห็นคุณค่าของศิษย์ มีสุขภาพสมบูรณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทางวิชาการและสามารถใช้กระบวนการคิด วิเคราะห์ เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนและสามารถเป็นผู้นำชุมชนได้ สามารถใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ภาษาและการวิจัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองสามารถพัฒนาตนให้เป็นครูแบบใหม่ในระบบสากลได้ คือ เป็นครูที่เน้นความหลากหลาย เพื่อตอบสนองต่อผู้เรียนเป็นหลัก แนะนำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพและสร้างสรรค์ ให้ข้อมูลสะท้อนกลับผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง รู้วิทยาการด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น เพราะการศึกษายุคใหม่เป็นการศึกษาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น เป็นครูที่ต้องไปหานักเรียนมากขึ้น เข้าเยี่ยมชุมชนได้มากขึ้น

2. ด้านความรู้ของครู มีความรู้ในวิชาที่สอนอย่างแท้จริง สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีในศาสตร์ความรู้ มาสู่การปฏิบัติได้ทั้งการปฏิบัติในระดับสากล และในระดับท้องถิ่น มีความรู้ด้านการวิจัย วิทยาการคอมพิวเตอร์และภาษาเพื่อเป็นเครื่องมือ แสวงหาความรู้ มีความรู้ด้านเทคนิคการสอน จิตวิทยา การวัดและประเมินผล และสามารถประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนรู้ข้อมูลข่าวสารรอบตัว และเรื่องราวในท้องถิ่นเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และฝึกให้ผู้เรียนต้องวิเคราะห์วิจารณ์ได้

3. ด้านการถ่ายทอดความรู้ สามารถประยุกต์ใช้การสอนต่าง ๆ เพื่อจัดบรรยากาศการเรียนรู้น่าสนใจ และผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียน ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ หรือใช้ในการเรียนรู้ต่อไป สามารถอบรมบ่มนิสัยให้ผู้เรียนมีศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุขนิสัย และอุปนิสัย รวมทั้งรักในความเป็นประชาธิปไตย เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนใฝ่รู้ และก้าวทันเทคโนโลยี ตลอดจนสามารถใช้ภาษาสื่อสารกันได้เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ และสามารถใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการแสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมองกว้าง คิดไกล และมีวิจรรณญาณที่จะวิเคราะห์ และเลือกใช้ข่าวสารข้อมูลให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง พัฒนาให้ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาชุมชน และแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนได้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) ได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนในประเด็น “ครูไทยที่คนไทยอยากได้” พบว่า สิ่งที่คนไทยอยากให้ครูไทยมีและเป็นที่ได้คะแนนสูงสุดอันดับแรก คือ อยากให้ครูมีจรรยาบรรณในความเป็นครูเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถให้เอาใจใส่กับเด็ก

วิจิตร ศรีสอาน (2551) กล่าวว่า ความเป็นครูที่ดีจะต้องมีคุณลักษณะที่เรียกว่าสามส ได้แก่ ส วิชาน คือ มีหลักวิชาที่ดี ซึ่งเกิดจากการศึกษาค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ สุสาสโน คือ สอนดี รู้จักชี้แจง ชักจูง ปลุกใจให้เพลิน สามารถชักจูงให้ลูกศิษย์สนใจ ตื่นเต้น และตื่นตัวมีความสุขกับสนุกที่จะเรียนและสุปฏิปโน คือ ปฏิบัติดี ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

ณัฐภรณ์ หลาวทอง และปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ (2553) ได้สรุปคุณลักษณะของจิตวิญญาณความเป็นครูจะต้องประกอบด้วยความรักในอาชีพ ความรักเมตตาเพื่อนมนุษย์ ความเสียสละ ความอดทน ความยุติธรรม และการเป็นแบบอย่างที่ดี

ธรรมนันทิกา แจ่มสว่าง (2554) ได้กล่าวถึงจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นคุณลักษณะทางจิต และพฤติกรรมการทำงานที่สะท้อนถึงการเป็นครูที่ดี จิตวิญญาณความเป็นครูที่ปรากฏเป็นคุณลักษณะทางจิตนี้จะเกี่ยวข้องกับความคิดที่มีต่อวิชาชีพครู ประกอบด้วย การเห็นคุณค่าของบทบาทหน้าที่ การมีศรัทธาในวิชาชีพ มีและยึดมั่นต่ออุดมการณ์ในการทำงานครูมีความเข้าใจทั้งตนเองและผู้อื่น ในขณะที่จิตวิญญาณความเป็นครูที่ปรากฏเป็นพฤติกรรม ประกอบด้วย การปฏิบัติต่อนักเรียนด้วยความเมตตา ช่วยเหลือ เสียสละ อดทน การเป็นแบบอย่างที่ดี รวมทั้งการพัฒนาตนเอง โดยการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

ภาวัต ตั้งเพชรเดโช (2556) กล่าวว่า จิตวิญญาณความเป็นครู เป็นพฤติกรรมการแสดงออกที่ดีของครูที่มีต่อศิษย์ ซึ่งบุคคลที่จะมาประกอบวิชาชีพครูต้องพึงมีและพึงปฏิบัติ และอุทิศตนอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้คู่คุณธรรมเพื่อเป็นกำลังในการที่จะสร้างประเทศชาติต่อไป โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ เจตคติที่ดีต่ออาชีพครู ความรักความเมตตาต่อศิษย์ ความเสียสละ ความอดทน ความซื่อสัตย์ และการเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์

สุพิชชา โคทวิ (2557) ได้สรุปองค์ประกอบจิตวิญญาณความเป็นครู ได้แก่ ความเสียสละ ความรักศรัทธาในวิชาชีพครู การเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ความรัก ความเมตตาต่อศิษย์และความรับผิดชอบ

อมรรัตน์ แก่นสาร (2558) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบจิตวิญญาณความเป็นครู 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ ด้านความรักและศรัทธาในวิชาชีพ ด้านการมีจิตวิทยาในการสอน ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านการมีคุณธรรมและจริยธรรม ด้านการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีความเป็นกัลยาณมิตร

ตามทีนี้กรวิชาการและนักวิจัยหลายท่าน ได้สรุปคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูหรือองค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครู ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบจิตวิญญาณความเป็นครูดังตารางที่ 2.1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 การสังเคราะห์ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ลำดับ	คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู	พระราชดำรัส 2537	ดิเรกพรสิมา และคณะ 2550	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2551	วิจิตร ศรีสถำน 2551	ณัฐภรณ์ หลาวทอง และปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ 2553	ธรรมนันทิกา แจ่มสว่าง 2554	ภาวัต ตั้งเพชรโตโช 2556	ศุภิชญา โคทวิ 2557	อมรรัตน์ แก่นสาร 2558	สุเมธ งามมกน 2560	รวม
1	เสียสละ	✓	✓			✓	✓	✓	✓			6
2	มีคุณธรรม									✓	✓	2
3	สอนดี				✓							1
4	ความรักและเมตตาต่อศิษย์		✓			✓	✓	✓	✓			5
5	การเป็นแบบอย่างที่ดี		✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓		7
6	ความรักและศรัทธาในอาชีพครู		✓			✓			✓	✓	✓	5
7	มีจรรยาบรรณในความเป็นครู			✓							✓	2
8	ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ			✓	✓		✓				✓	4
9	ความรับผิดชอบ					✓			✓			2
10	ความอดทน					✓	✓	✓				3
11	ความยุติธรรม					✓						1
12	เจตคติที่ดีต่ออาชีพครู							✓				1
13	ความซื่อสัตย์							✓				1

ลำดับ	คุณลักษณะ ของครูที่มี จิต วิญญาณ ความเป็น ครู	พระราชดำรัส 2537	ดิเรกพรสีมา และคณะ 2550	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2551	วิจิตร ศรีสถำน 2551	ณัฏฐภรณ์ ทล่าวทอง และ ปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ 2553	ธรรมนันทิกา แจ่มสว่าง 2554	ภาวัต ตั้งเพชรโตโช 2556	สุพิชญา โคทวี 2557	อมรรัตน์ แก่นสาร 2558	สุเมธ งามนกนก 2560	รวม
14	การปฏิบัติ ตามบทบาท หน้าที่									✓		1
15	การมีมนุษย สัมพันธ์									✓		1
16	การมีจิตวิทยา ในการสอน									✓		1
17	ความผูกพัน ระหว่างครูกับ ศิษย์									✓		1
18	เชี่ยวชาญใน การสอน										✓	1

สรุปจากแนวคิดของนักการศึกษาและผลการวิจัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และสรุปความถี่สูงสุด 5 ลำดับ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้แก่ 1) การเป็นแบบอย่างที่ดี 2) ความเสียสละ 3) ความรักและความศรัทธาในอาชีพครู 4) ความรักและเมตตาต่อศิษย์ 5) การศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.4.1 การเป็นแบบอย่างที่ดี

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากนักวิชาการและนักวิจัยหลายท่านได้ให้ความหมายการเป็นแบบอย่างที่ดี ดังต่อไปนี้

คำว่า “แบบอย่าง” ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2556) ได้ให้ความหมายว่าแบบอย่างคือตัวอย่างที่จะอ้างเป็นบรรทัดฐานหรือแนวทางปฏิบัติที่มีลักษณะเป็นไปในทางที่ต้องการ น่าปรารถนา น่าพอใจ ซึ่งบุคคลสามารถยึดถือเป็นตัวอย่างได้

ดวงใจ ชนะสิทธิ์ (2562) การเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์หมายถึง การเป็นแบบอย่างที่ดีงาม มีการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การกระทำที่ถูกต้อง ดีงาม ระมัดระวังในการกระทำการพูดของตน

อยู่เสมอ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ๆ ไม่พูดจาก้าวร้าวหยาบคาย มีกริยามารยาท และการแต่งกาย
 สุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ รับผิดชอบและให้ความช่วยเหลือสังคม

ภาวัต ตั้งเพชรเดโช (2556) การเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์ หมายถึง การประพฤติตนเป็น
 แบบอย่างที่ดี ระมัดระวังในการกระทำ และการพูดของตนอยู่เสมอ ไม่พูดจาหยาบคาย ก้าวร้าว ไม่
 โกรธง่าย กระทำตนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม มีกริยามารยาท และการแต่งกาย
 สุภาพเรียบร้อย เหมาะสมกับกาลเทศะ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินตนของศิษย์

พระครูปลัดไทรทอง สุธมโม (เนียม มั่นคง) (2555) ครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง
 ที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ หลักการการเรียนรู้ในด้านค่านิยมและจริยธรรมจำเป็นต้องมี
 ตัวแบบที่ดีเพื่อให้ผู้เรียนยึดถือและนำไปปฏิบัติตาม ครูที่ดีจึงถ่ายทอดค่านิยมและจริยธรรมด้วยการ
 แสดงตนเป็นตัวอย่างเสมอ การแสดงตนเป็นตัวอย่างนี้ถือว่าครูเป็นผู้นำในการพัฒนาศิษย์อย่างแท้จริง
 และการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอของครูที่ศิษย์
 สามารถสังเกตเห็นได้ด้วยตัวเอง และเป็นการแสดงที่เป็นไปตามมาตรฐานแห่งพฤติกรรมระดับสูงตามค่านิยม
 คุณธรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม มีดังนี้

1. ตระหนักว่าพฤติกรรมแสดงออกของครูมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมของศิษย์อยู่เสมอ
 ตัวอย่างเช่น

- ระมัดระวังในการกระทำและการพูดของตนเองอยู่เสมอ
- ไม่โกรธง่ายหรือแสดงอารมณ์ฉุนเฉียวต่อหน้าศิษย์
- มองโลกในแง่ดี

2. กระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีสอดคล้องกับคำสอนของตนและวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม
 ตัวอย่างเช่น

- ปฏิบัติตนให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดีอยู่เสมอ
- แต่งกายสะอาดสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ
- แสดงกริยามารยาทสุภาพเรียบร้อยอยู่เสมอ
- ตรงต่อเวลา
- แสดงออกซึ่งนิสัยในการประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน สามัคคี มีวินัย

3. พุดจาสุภาพและสร้างสรรค์โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับศิษย์และสังคม ตัวอย่างเช่น

- ไม่พูดคำหยาบหรือก้าวร้าว
- ไม่นินทาหรือพูดจาส่อเสียด
- พุดชมเชยให้กำลังใจศิษย์ด้วยความจริงใจ

ณัฐภรณ์ หลาวทอง และปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ (2553) ได้กล่าวถึงการเป็นแบบอย่างที่ดี
 ต่อศิษย์ หมายถึง การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ระมัดระวังในการกระทำการพูดของตนอยู่เสมอ

ไม่พุดจากก้าวร้าวหยาบคาย ไม่โกรธง่าย กระทำตนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีที่ศิริม มีกิริยา มารยาทและการแต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะเพื่อใช้เป็นแนวทางการดำเนินตน ของศิษย์

ฝ่ายวิชาการสถาบัน THE BEST CENTER (ม.ป.ป.) กล่าวว่า ครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็น แบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอของครูที่ศิษย์สามารถสังเกต รับรู้ได้เอง และเป็นการแสดงที่เป็นไปตาม มาตรฐานแห่งพฤติกรรมระดับสูงตามค่านิยม คุณธรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม

สรุปได้ว่า การเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอของครูที่ศิษย์สามารถ สังเกต รับรู้ได้เอง และเป็นการแสดงออกที่เป็นไปตามมาตรฐานแห่งพฤติกรรมระดับสูง ตามค่านิยม คุณธรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม

2.1.4.2 ความเสียสละ

นักวิชาการและผู้วิจัยได้ให้ความหมายของความเสียสละไว้ดังนี้

ธราญา จิตรชญาวนิช (2550) กล่าวว่าลักษณะครูที่ดีโดยมีการประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่าง ที่ดีของครู ซึ่งแสดงออกได้โดยการเสียสละ อาชีพครูเป็นอาชีพที่เสียสละเป็นอย่างยิ่ง เพราะครูต้อง ทำงานหนัก มีภาระบทบาทอย่างหลากหลายที่ต้องทำในแต่ละวัน โดยนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็น ที่ตั้ง ดังนั้น

ครูที่ดีจึงต้องมีความเสียสละในสิ่งต่าง ๆ มากมายเพื่อพัฒนาลูกศิษย์ สังคม และประเทศชาติ ให้มีความเจริญรุ่งเรือง

ภาวัต ตั้งเพชรเดโช (2556) ได้กล่าวว่า การเสียสละเป็นการสละความสุขความสะดวกสบาย อุทิศตนทั้งกำลังกาย กำลังใจ และเวลาตั้งใจอบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่ศิษย์ ด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2555) ได้สรุปความเสียสละหมายถึง ความประพฤติที่แสดงถึง ความแบ่งปัน เกื้อกูลผู้อื่นในเรื่องของเวลา กำลังกายและกำลังทรัพย์

ณัฐภรณ์ หลาวทองและปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ (2553) ได้กล่าวถึงความเสียสละ หมายถึง การสละความสุข ความสะดวกสบาย อุทิศตนทั้งกำลังกาย กำลังใจ และเวลาตั้งใจอบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่ศิษย์ด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนเพื่อประโยชน์ของศิษย์

สรุปได้ว่า การเสียสละเป็นความประพฤติที่แสดงถึงการแบ่งปัน อุทิศตนทั้งกำลังกาย กำลังใจ และเวลา ตั้งใจอบรมสั่งสอนศิษย์ด้วยความเต็มใจ ไม่หวังสิ่งตอบแทน

2.1.4.3 ความรักและศรัทธาในอาชีพครู

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากนักวิชาการและนักวิจัยได้ให้ ความหมายของการรักและศรัทธาในอาชีพครูดังนี้

ภควัด ศรียารัตน์ (2559) กล่าวว่า ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครูและเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรวิชาชีพครู หมายถึง ความรักและเชื่อมั่นในอาชีพของตนยอมทำให้ทำงานอย่างมีความสุขและมุ่งมั่น อันจะส่งผลให้อาชีพนั้นเจริญรุ่งเรืองและมั่นคง ดังนั้นครูย่อมรักและศรัทธาในอาชีพของตนและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครูด้วยความเต็มใจ ทั้งนี้การแสดงออกด้วยความชื่นชมและเชื่อมั่นในอาชีพครู ด้วยความตระหนักว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีความสำคัญ และจำเป็นต่อสังคม ครูมีความภาคภูมิใจและเต็มใจในการปฏิบัติงาน รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมในการสนับสนุนขององค์กรวิชาชีพครูและปกป้องเกียรติของวิชาชีพตน โดยการแสดงออกทางพฤติกรรมที่สำคัญมีดังนี้

1. ภูมิใจ ชื่นชม เชื่อมมั่น ในความเป็นครู ว่ามีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม เช่น แสดงตนว่าเป็นครูอย่างสมภาคภูมิใจ ชื่นชมในเกียรติจากรางวัลที่ได้รับ และรักษาผลการปฏิบัติได้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ยกย่องชมเชยเพื่อนครูที่ประสบผลสำเร็จเกี่ยวกับการสอน และสามารถเผยแพร่ผลสำเร็จของตนเองและเพื่อนครูให้เป็นที่ประจักษ์ได้

2. เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพครู และให้การสนับสนุนหรือเข้าร่วมหรือเป็นผู้นำในกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพครู เช่น ร่วมกิจกรรมที่องค์กรจัดขึ้น ปฏิบัติตามข้อกำหนดขององค์กร

3. ปกป้องเกียรติและองค์กรวิชาชีพของครู เช่น ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผลงานของครู องค์กรวิชาชีพ และทำการชี้แจงความเข้าใจให้ถูกต้องเมื่อมีผู้เข้าใจผิดเกี่ยวกับวิชาชีพครู

สุพิชญา โคทวิ (2557) กล่าวถึงความรักและศรัทธาในอาชีพครูหรือสิ่งที่ทำด้วยความสุข ความเต็มใจเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นรับรู้และแสดงออกถึงความรับผิดชอบในหน้าที่หรือต่อบทบาทที่ต้องรับผิดชอบ

ภาวัด ตั้งเพชรเดโช (2556) ได้สรุปว่า ความรักและความศรัทธา เป็นเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู การมีความศรัทธาในอาชีพครู มีใจรักความเป็นครู มีความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้กับศิษย์ตลอดจนตั้งใจพัฒนาการทำงานให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ

ณัฐภรณ์ หลาวทอง และปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ (2553) ได้กล่าวถึงความรักและศรัทธาในอาชีพครู หมายถึง เจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู มีใจรักความเป็นครู มีความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะมาจากศิษย์หรือเพื่อนครูด้วยกัน รักความก้าวหน้าตลอดจนตั้งใจพัฒนาการทำงานให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ

รัตนาวดี โชติภพนิช (2550) ได้กล่าวถึงความรักและศรัทธาเกิดจากความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะเป็นครูของครูแต่ละท่านนั้นเกิดจากปัจจัยที่แตกต่างกันออกไป บ้างก็เป็นความใฝ่ฝันที่ชื่นชอบอาชีพนี้มาตั้งแต่จำความได้ บ้างก็มีครูในดวงใจเป็นต้นแบบ บ้างก็เกิดจากครอบครัวที่พ่อแม่รับราชการครู จึงเกิดทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครูและได้เจริญรอยตามมา ซึ่งจะเห็นได้ว่าเส้นทางความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะเป็นครูนั้นเกิดขึ้นมาตั้งแต่เด็กโดยคนรอบข้าง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากค่านิยมในสังคมไทยที่มีต่อครูนั้นเป็นมุมมองที่ดี โดยมองว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่มีเกียรติและมีความมั่นคง ทำให้เกิดการปลูกฝังตั้งแต่เด็ก

ว่าโตขึ้นต้องเป็นครู ซึ่งสอดคล้องกับผลสำรวจ “อาชีพในฝันของเด็กไทย” ครั้งที่ 6 ประจำปี พ.ศ. 2558 พบว่า 1 ใน 5 ของอาชีพที่นักเรียนฝันคือ อาชีพครู

ธีรศักดิ์ อัครบวร (2545) ได้สรุปว่าความศรัทธาในอาชีพครู หมายความว่า ครูต้องมีความรู้สึกที่ดี มีความภาคภูมิใจ ขยันหมั่นเพียรในการทำงานตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ มีความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองได้มีโอกาสเข้าไปช่วยเหลือให้งานนั้นได้ประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีอย่างมีคุณภาพ สามารถรับความรู้สึกได้จากบุคคลรอบข้างของครู เช่น ศิษย์ เพื่อนครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไป

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (2545) กล่าวว่าครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู หลักการความรักและเชื่อมั่นในอาชีพของตนย่อมทำให้ทำงานอย่างมีความสุขและมุ่งมั่นอันจะส่งผลให้อาชีพนั้นเจริญรุ่งเรือง และมั่นคงดังนั้นครูย่อมรักและศรัทธาในอาชีพครูด้วยความเต็มใจ ความรักและศรัทธาในวิชาชีพครูเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู หมายถึง การแสดงออกด้วยความชื่นชมและเชื่อมั่นในอาชีพครูด้วยตระหนักว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม ครูพึงปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและภูมิใจ ปกป้องเกียรติภูมิของอาชีพครู เข้าร่วมกิจกรรมและสนับสนุนองค์กรวิชาชีพครู เช่น

1. เชื่อมมั่นชื่นชม ภูมิใจในความเป็นครูและองค์กรวิชาชีพครูว่ามีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม ตัวอย่างเช่น

- ชื่นชมในเกียรติและรางวัลที่ได้รับและรักษาไว้อย่างเสมอ
- ยกย่องชมเชยเพื่อนครูที่ประสบผลสำเร็จเกี่ยวกับการสอน
- เผยแพร่ผลสำเร็จของตนเองและเพื่อนครู
- แสดงตนว่าเป็นครูอย่างภาคภูมิใจ ฯลฯ

2. เป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพครู และสนับสนุนหรือเข้าร่วมหรือเป็นผู้นำในกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพครู ตัวอย่าง เช่น

- ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อกำหนดขององค์กร
- ร่วมกิจกรรมที่องค์กรจัดขึ้น
- เป็นกรรมการหรือคณะทำงานขององค์กร ฯลฯ

3. ปกป้องเกียรติภูมิของครูและองค์กรวิชาชีพ ตัวอย่างเช่น

- เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานของครูและองค์กรวิชาชีพครู
- เมื่อมีผู้เข้าใจผิดเกี่ยวกับวงการวิชาชีพครูก็ชี้แจงทำความเข้าใจให้ถูกต้อง

ฝ่ายวิชาการสถาบัน THE BEST CENTER. (ม.ป.ป.) กล่าวว่า ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครูและเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรวิชาชีพครู ความรักและเชื่อมั่นในอาชีพของตน ย่อมทำให้งานอย่างมี

ความสุขและมุ่งมั่น อันจะส่งผลให้อาชีพนั้นเจริญรุ่งเรือง และมั่นคง ดังนั้นครูย่อมรักและศรัทธาในอาชีพครูด้วยความเต็มใจ

สรุปได้ว่า ความรักและศรัทธาในอาชีพครู เป็นการแสดงออกด้วยความชื่นชมและเชื่อมั่นในอาชีพครูด้วยความตระหนักว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ และภูมิใจ รวมทั้งปกป้องเกียรติภูมิของอาชีพครูเข้าร่วมกิจกรรมและสนับสนุนองค์กรวิชาชีพครู

2.1.4.4 ความรักและเมตตาต่อศิษย์

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการและนักวิจัยได้ให้ความหมายของความรักและเมตตาต่อศิษย์ดังนี้

ดวงใจ ชนะสิทธิ์ (2562) กล่าวว่า ครูคือผู้มีเมตตา ความเมตตาเป็นคุณธรรมที่สำคัญประการหนึ่งของครูที่จะขาดเสียมิได้ ครูที่สอนศิษย์ด้วยความเมตตาจะอยู่ในดวงใจของศิษย์ทุกคน ครูควรมีเมตตาต่อศิษย์ทุกคนและควรถือว่าศิษย์ทุกคนเป็นเสมือนลูก เสมือนหลาน ความเมตตาที่มีต่อศิษย์จะทำให้ครูมีความกระตือรือร้นในการสอน และสอนด้วยความสุข เพราะในดวงจิตของครูมีแต่ความปรารถนาดีที่ต้องการให้ศิษย์มีความรู้และมีอนาคตที่ดีในภายภาคหน้า ครูที่มีเมตตาจะพูดกับศิษย์ด้วยคำพูดที่มีความไพเราะ สุภาพ และอ่อนโยนและจะให้กำลังใจศิษย์อยู่เสมอ

ภควัต ศรียารัตน์ (2559) ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอภาค หมายถึง การแสดงออกของการกระทำที่ดี ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากความมีจิตใจที่ดีงาม เชื่อถือความถูกต้องของบุคคล มีความรัก และความเมตตา ด้วยแสดงออกถึงความปรารถนาถึงสิ่งที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อบุคคลอื่น มีความคิด และไตร่ตรองถึงผลแล้ว จึงแสดงออกด้วยความจริงใจ ครูจึงต้องมีความรัก ความเมตตาศิษย์อยู่เสมอ ซึ่งจะส่งผลให้พฤติกรรมแสดงออกของครูต่อศิษย์เป็นไปด้วยความสุภาพ ความเอื้ออาทร ส่งผลดีต่อศิษย์ให้ดีขึ้นทุก ๆ ด้าน ครูต้องรักและเมตตาต่อศิษย์โดยให้ความช่วยเหลือ เอาใจใส่ ส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์อย่างเท่าเทียม โดยตอบสนองต่อความต้องการ ความถนัด ความสนใจของศิษย์อย่างจริงใจ รวมถึงการเคารพ การยอมรับ การเห็นอกเห็นใจ การเชื่อถือ และการชื่นชมยินดี อันเป็นผลสู่การพัฒนาทุกด้านอย่างเท่าเทียม โดยการแสดงออกทางพฤติกรรมที่สำคัญมีดังนี้

1. สร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นมิตร ครูต้องเป็นที่พึ่งและไว้วางใจของศิษย์ทุกคน โดยให้ความช่วยเหลือศิษย์ รับฟังปัญหาของศิษย์ สนทนาได้ ถามทุกข์สุขของศิษย์ ให้ความเป็นกันเองกับศิษย์ และร่วมทำกิจกรรมกับศิษย์ตามความเหมาะสม

2. ตอบสนองต่อข้อเสนอ เป็นการตอบรับการร้องขอและการกระทำของศิษย์ ในการสร้างสรรค์ความต้องการ สภาพปัญหา และตามศักยภาพของศิษย์ทุกคน เช่น สนใจในคำถามและ

ตอบคำถามของศิษย์ทุกคน รวมถึงให้ความสำคัญกับการรับนัยหมายของศิษย์ในทางที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ และการให้โอกาสศิษย์แต่ละคนได้แสดงออกตามความสามารถของตน

3. เสนอและแนะแนวทางการพัฒนาของศิษย์ทุกคน ตามความถนัด ความสนใจ และเต็มศักยภาพของศิษย์ เช่น จัดกิจกรรมหลากหลายตามสภาพความแตกต่างของศิษย์ มอบหมายงานตามความถนัด เพื่อให้แต่ละคนประสบความสำเร็จเป็นระยะ ๆ อยู่เสมอ โดยแนะแนวทางที่ถูกต้อง ด้วยการให้คำปรึกษาให้แก่ศิษย์ เพื่อนักเรียน ครู ผู้ปกครอง เพื่อหาสาเหตุวิธีแก้ปัญหาต่อไป

4. แสดงผลงานที่ศิษย์ภาคภูมิใจ ทั้งในและนอกสถานที่ศึกษา เช่น การตรวจผลงานของศิษย์ทุกคนอย่างสม่ำเสมอ แสดงผลงานของศิษย์ในห้องเรียน นำเสนอหรือเผยแพร่ผลงานของศิษย์ที่ประสบความสำเร็จสู่สังคมภายนอก

กัตติกา ภูพานามและสมพงษ์ พันธุ์รัตน์ (2557) กล่าวว่าความรักและเมตตาต่อศิษย์หมายถึง การแสดงออกถึงจิตใจที่ติงามที่มีความรักและความเมตตาที่ปรารถนาดีต่อลูกศิษย์ อย่างจริงใจอยู่เสมอ ซึ่งเป็นไปตามความสุภาพ เอื้ออาทร เสียสละ ส่งผลดีต่อศิษย์ในทุก ๆ ด้าน

อุไร จักษ์ตรีมงคล (2557) กล่าวว่า ความรักและเมตตาต่อศิษย์ หมายถึง คนที่จะเป็นครูที่ดีได้นั้น จะต้องมีความเมตตาต่อลูกศิษย์จริงใจ และดูแลด้วยความห่วงใย อย่างแท้จริง ซึ่งสะท้อนออกมาได้ทั้งทางกายและวาจา

ภาวัต ตั้งเพชรเดโช (2556) กล่าวว่า ความรัก ความเมตตาต่อศิษย์ คือการให้ความรู้สึกรักเป็นมิตร เป็นที่พึ่งพาไว้วางใจสามารถแนะนำและให้กำลังใจแก่ศิษย์ มีใจเป็นกลาง ปฏิบัติตนต่อศิษย์โดยเท่าเทียมกัน โอบอ้อมอารีให้ความรัก ความเมตตาต่อศิษย์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552) ได้สรุปว่าการอาทรศิษย์ ครูต้องเมตตา รัก เข้าใจและเอาใจใส่ดูแลลูกศิษย์ ห่วงใยว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ช่วยแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่ลูกศิษย์ประสบให้เกียรติและยอมรับในความแตกต่าง ไม่ดูถูกหรือเหยียดย่ำลูกศิษย์ให้การช่วยเหลือทั้งด้านการเรียนและชีวิต

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (2545) ได้กล่าวถึง ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า หลักการ การแสดงออกของบุคคลในทางที่ดีเป็นผลมาจากสภาวะจิตใจที่ติงาม และความเชื่อถือที่ถูกต้องของบุคคลที่มีความรักและเมตตาย่อมแสดงออกด้วยความปรารถนาในอันที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อบุคคลอื่น มีความสุภาพ ไตร่ตรองถึงผลแล้วจึงแสดงออกอย่างจริงใจ ครูจึงต้องมีความรักและความเมตตาต่อศิษย์อยู่เสมอ ซึ่งจะเป็นผลให้พฤติกรรมที่ครูแสดงออกต่อศิษย์ เป็นไปในทางสุภาพเอื้ออาทร ส่งผลดีต่อศิษย์ในทุก ๆ ด้าน ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า หมายถึง การตอบสนองต่อความต้องการ ความถนัด ความสนใจของศิษย์อย่าง

จริงจัง สอดคล้องกับการเคารพ การเห็นอกเห็นใจต่อสิทธิพื้นฐานของศิษย์จนเป็นที่ไว้วางใจ เชื่อถือ และชื่นชมได้ รวมทั้งเป็นผลไปสู่การพัฒนารอบด้านอย่างเท่าเทียมกันดังนี้

1. สร้างความรู้สึกเป็นมิตร เป็นที่พึ่งพาและไว้วางใจได้ของศิษย์ แต่ละคนและทุกคน ตัวอย่างเช่น

- ให้ความเป็นกันเองกับศิษย์
- รับฟังปัญหาของศิษย์และให้ความช่วยเหลือศิษย์
- ร่วมทำกิจกรรมกับศิษย์เป็นครั้งคราวตามความเหมาะสม
- สนทนาได้ถามทุกข์สุขของศิษย์ ฯลฯ

2. ตอบสนองข้อเสนอกและการกระทำของศิษย์ในทางสร้างสรรค์ตามสภาพปัญหาความต้องการและศักยภาพของศิษย์แต่ละคนและทุกคน ตัวอย่างเช่น

- สนใจคำถามและคำตอบของศิษย์ทุกคน
- ให้ออกาสศิษย์แต่ละคนได้แสดงออกตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ
- ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของศิษย์
- รับการนัดหมายของศิษย์เกี่ยวกับการเรียนรู้ก่อนงานอื่นๆ

3. เสนอและแนะแนวทางการพัฒนาของศิษย์แต่ละคนและทุกคนตามความถนัด ความสนใจ และศักยภาพของศิษย์ ตัวอย่างเช่น

- มอบหมายงานตามความถนัด
- จัดกิจกรรมหลากหลายตามสภาพความแตกต่างของศิษย์เพื่อให้แต่ละคนประสบความสำเร็จ เป็นระยะ ๆ อยู่เสมอ

4. แสดงผลงานที่ภูมิใจของศิษย์แต่ละคนและทุกคนทั้งในและนอกสถานศึกษา

ตัวอย่างเช่น

- แนะนำแนวทางที่ถูกให้แก่ศิษย์
- ปรีกษาหารือกับครู ผู้ปกครอง เพื่อน นักเรียน เพื่อหาสาเหตุและวิธีแก้ปัญหาของศิษย์

4. แสดงผลงานที่ภูมิใจของศิษย์แต่ละคนและทุกคนทั้งในและนอกสถานศึกษา ตัวอย่างเช่น

- ตรวจสอบผลงานของศิษย์อย่างสม่ำเสมอ
- แสดงผลงานของศิษย์ในห้องเรียน (ห้องปฏิบัติการ)
- ประกาศหรือเผยแพร่ผลงานของศิษย์ที่ประสบความสำเร็จ

ฝ่ายวิชาการสถาบัน THE BEST CENTER (ม.ป.ป.) กล่าวว่า ครูต้องรัก เมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า ครูต้องมีความรักและเมตตาศิษย์อยู่เสมอ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า ซึ่งจะส่งผลให้พฤติกรรมที่ครูแสดงออกต่อศิษย์ เป็นไปในทางสุภาพ เอื้ออาทร ส่งผลดีต่อศิษย์ในทุก ๆ ด้าน

สรุปได้ว่า ความรักและเมตตาต่อศิษย์ หมายถึง การให้ความรู้สึกเป็นมิตร เป็นที่พึ่งพาและไว้วางใจ สามารถแนะนำและให้กำลังใจแก่ศิษย์ทุกคนได้ มีใจเป็นกลาง ปฏิบัติตนต่อศิษย์โดยเท่าเทียมกัน มีจิตใจโอบอ้อมอารีให้ความรัก ความเมตตาต่อศิษย์

2.1.4.5 การศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการและนักวิจัยได้ให้ความหมายการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ดังนี้

พระครูสังฆรักษ์ จักรกฤษณ์ ฐิริปัญญา (2562) กล่าวว่า การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องให้ความรู้ โดยเฉพาะทักษะการใช้เทคโนโลยี และทักษะในการสอน ประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี เอาใจใส่และหวังดีต่อศิษย์ ประารถนาให้ศิษย์ทุกคนได้มีภาระงานที่ดีทำและเป็นคนดีของสังคม การปฏิบัติงานของครู ลักษณะดังกล่าวเรียกว่าการปฏิบัติด้วย “จิตวิญญาณความเป็นครู” การปฏิบัติหน้าที่ของครูด้วยความวิริยะ มุ่งมั่นและทุ่มเทด้วยจิตและวิญญาณ อุทิศตนเพื่อการสอน และมีการพัฒนาสื่อการสอนตลอด ก็จะทำให้เกิดความตระหนักมุ่งมั่นทุ่มเทในการทำงาน พยายามรักษาศักดิ์ศรีแห่งตนและวิชาชีพ และที่สำคัญคือ ความศรัทธาในวิชาชีพครู มุ่งมั่นพัฒนาตนเอง ครูจะต้องมีการพัฒนาตนเอง และครูจะประสบความสำเร็จต่อหน้าที่การงานที่ปฏิบัติอยู่ จะต้องเกิดจากการพัฒนา “ใจ” หรือ “จิตสำนึก” มีใจรักต่ออาชีพครู และใจต้องพร้อมที่จะเสียสละเพื่อสังคม จึงจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ครูที่ได้รับการพัฒนานั้นจะมีมากน้อยเพียงใดในแต่ละปี ส่วนหนึ่งก็ขึ้นกับต้นสังกัด จะทำให้โอกาสของครูเหล่านี้ได้มีโอกาสพัฒนาตนเองด้านการศึกษา หรือไม่อย่างไร สังคมกำลังต้องการครูที่มีสำนึกในความเป็นครูเป็นผู้เสียสละ อดทน อุทิศตนในการสอน หรือการบริหารก็นับว่าเป็น “ครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู” ปฏิบัติหน้าที่และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องระมัดระวังการประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในหลักศีลธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ซึ่งลักษณะดังกล่าว จะนำไปสู่การเป็น “ครูมืออาชีพ” ควรมีลักษณะ 3 ประการ 1) แสวงหาความรู้ พัฒนาตนเองตลอดเวลา เน้นเจตนาที่จะให้ผู้ร่วมงานประสบความสำเร็จด้วยกัน 2) ความปรารถนาดี เป็นความคิดที่จะอยู่เหนือระดับเหตุผลและตรรกะ เป็นความคิดที่มาจากจิตวิญญาณหรือจิตใต้สำนึก 3) สร้างความเชื่อมั่นในตนเอง มุ่งมั่นในการทำงาน และศรัทธาในผลสำเร็จที่เกิดจากการปฏิบัติงาน

ภควัด ศรียารัตน์ (2559) กล่าวว่า ครูควรพัฒนาตนเองทั้งทางด้านความรู้ในวิชาชีพ ด้านวิสัยทัศน์ และด้านบุคลิกภาพ เพื่อให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมอยู่เสมอ หมายถึง เมื่อวิทยาการและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอยู่เสมอ ในฐานะผู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ครูจึงต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต การพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านวิสัยทัศน์ และด้านบุคลิกภาพ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมอยู่เสมอ ซึ่งเป็นการใฝ่รู้ ศึกษาค้นคว้าริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์

และทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมือง สังคม จนสามารถพัฒนาบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ได้ โดยการแสดงออกทางพฤติกรรมที่สำคัญ มีดังนี้

1. ใส่ใจศึกษาค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับวิชาชีพอยู่เสมอ เช่น หาความรู้จากเอกสาร ตำรา และสื่อต่าง ๆ อยู่เสมอ จัดทำและเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ ตามโอกาส เข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา ฟังการบรรยายหรืออภิปรายทางวิชาการ

2. มีความรอบรู้ ทันสมัย ทันเหตุการณ์ สามารถนำมาวิเคราะห์ กำหนดเป้าหมายแนวทางพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี การอาชีพ เศรษฐกิจ การเมืองและสังคม เช่น นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ประกอบการเรียนการสอน ติดตามข่าวสารเหตุการณ์ด้านเศรษฐกิจ

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2545) กล่าวว่า ครูในฐานะผู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคตการพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพด้านบุคลิกภาพ วิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิชาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง อยู่เสมอ หมายถึง การใฝ่รู้ ศึกษา ค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ให้ทันเหตุการณ์ และทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยีสามารถพัฒนาบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ กล้วย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิชาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ หลักการ สังคมและวิทยาการพัฒนาและเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอ ดังนั้น ครูในฐานะผู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต การพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิชาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ หมายถึง การใฝ่รู้ ศึกษา ค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์ และทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยี สามารถพัฒนาบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์

1. ใส่ใจศึกษาค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับวิชาชีพอยู่เสมอดังตัวอย่างเช่น

- จัดหาความรู้จากเอกสาร ตำรา และสื่อต่าง ๆ อยู่เสมอ
- จัดทำและเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ ตามโอกาส
- เข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา หรือฟังการบรรยายหรืออภิปรายทางวิชาการ

2. มีความรอบรู้ ทันสมัย ทันเหตุการณ์สามารถนำมาวิเคราะห์ กำหนดเป้าหมาย แนวทางการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การอาชีพ และเทคโนโลยี ตัวอย่างเช่น

- นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ประกอบการเรียนการสอน
- ติดตามข่าวสาร เหตุการณ์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม อยู่เสมอ
- วางแผนพัฒนาตนเองและพัฒนางาน ฯลฯ

3. แสดงออกทางร่างกาย กริยา วาจา อย่างสง่างาม เหมาะสมกับกาลเทศะ ตัวอย่างเช่น

- รักษาสุขภาพและปรับปรุงบุคลิกภาพอยู่เสมอ
- มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- แต่งกายสะอาดเหมาะสมกับกาลเทศะและทันสมัย
- มีความกระตือรือร้น ไวต่อความรู้สึกของสังคม ฯลฯ

ฝ่ายวิชาการสถาบัน THE BEST CENTER (ม.ป.ป.) กล่าวว่า ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งทางด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ สังคมและวิทยาการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้นครูในฐานะผู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต

สรุปได้ว่าการศึกษาค้นคว้าความรู้อยู่เสมอ หมายถึง การใฝ่รู้ ศึกษาค้นคว้าริเริ่ม สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์และทันต่อความเปลี่ยนแปลง

2.1.5 ข้อดีของการมีจิตวิญญาณความเป็นครู

จิตวิญญาณเป็นโครงสร้างหนึ่งของมนุษย์ที่ผสมผสานมิติร่างกาย และมีจิตสังขมเข้าด้วยกัน เป็นสิ่งที่ให้ความหมายแก่ชีวิต และช่วยกำหนดแนวทางการปฏิบัติซึ่งมีผลต่อความสุขและความสำเร็จในวิชาชีพ ดังนั้นจิตวิญญาณความเป็นครูจึงเป็นจิตสำนึกตามกรอบคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งทำให้เกิดการใฝ่รู้ ค้นคว้า สร้างสรรค์ ถ่ายทอด ปลูกฝัง และเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งของศิษย์ เพื่อนร่วมงานและคนในสังคม ดังนั้นการมีจิตวิญญาณความเป็นครูจะก่อให้เกิดผลดีต่อตัวครู (สุเมธ งามกนก, 2560) ดังต่อไปนี้

1. ช่วยพัฒนาหรือยกระดับความคิดและทักษะที่จำเป็นในการสอน
2. มีศีลธรรม คุณธรรม และมีความรับผิดชอบมากขึ้น
3. มีความยืดหยุ่น และเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงมากขึ้น
4. มองนักเรียนว่ามีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และมีศักยภาพ
5. มีแรงจูงใจให้แสดงภาวะผู้นำออกมาเพิ่มขึ้น
6. มีความสุขและมีความภาคภูมิใจในอาชีพครู
7. ได้รับการยอมรับและความศรัทธาจากผู้พบเห็น

2.1.6 การพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู

การพัฒนาตนเองอยู่เสมอทั้งในด้านความคิด ความรู้ จิตใจและการกระทำจะส่งผลให้มีความก้าวหน้าและประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงานดังนั้นการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูในเบื้องต้น มีเทคนิค วิธีการเพื่อการสร้างความสำเร็จในการทำงานในฐานะวิชาชีพครู ซึ่งจัดเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยใช้หลักการ “D-E-V-E-L-O-P” (สุเมธ งามกนก, 2560) ดังนี้

1. Development ไม่หยุดยั้งการพัฒนา

ผู้ที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน และพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูได้ ต้องเป็นคนที่มีหัวใจของการพัฒนาอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องบุคลิกลักษณะ พฤติกรรมหรือแม้แต่วิธีการทำงานโดยต้องเป็นผู้ที่มีการสำรวจและประเมินความสามารถของตนเองอยู่ตลอดเวลา คอยตรวจสอบว่าเรามีจุดแข็งและจุดบกพร่องในด้านใดบ้าง และพยายามที่จะหาทางพัฒนาจุดแข็ง และปรับปรุงจุดบกพร่องของตนให้ดีขึ้น และไม่ยึดติดกับวิธีการหรือขั้นตอนของการทำงานแบบเดิม ๆ โดยควรวหาเทคนิคและแนวทางใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการสอนของตนเองให้ดีขึ้น และมีประสิทธิภาพมากขึ้นอยู่เสมอ

2. Endurance มุ่งเน้นความอดทน

ความอดทน เป็นพลังของความสำเร็จในการพัฒนาจิตวิญญาณของความเป็นครู อดทนต่อคำพูด อดทนต่อพฤติกรรมการดูหมิ่นหรือสบประมาท อดทนต่อความเครียดในการทำงาน คนบางคนลาออกจากอาชีพครูเพราะพบกับการพูดจารุนแรง หรือเพียงแต่ถูกต่อว่าต่อหน้าในที่ประชุมเท่านั้น การลาออกจากงานบ่อย ๆ นั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดีเพราะอาจถูกมองว่าเป็นครูที่ไม่มีความอดทน เสียประวัติการทำงาน หากท่านต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่เลวร้ายหรือไม่ปรารถนา ขอให้มีความอดทน และอดกลั้น

3. Versatile หลากหลายความสามารถ

สถาบันศึกษาย่อมต้องการคนที่มีความรู้ และความสามารถให้เข้ามาพัฒนาและปรับปรุงเด็กนักเรียนให้ดีขึ้น หากท่านเป็นเจ้าของสถานศึกษา อยากรู้ได้คนที่สามารถทำงานได้หลายๆ อย่าง หรือทำได้เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง แน่แน่นอนท่านคงต้องการได้คนที่มีความสามารถทำงานได้หลากหลาย ไม่ปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงงานที่ได้รับมอบหมายพิเศษ ซึ่งบางคนหลีกเลี่ยงงาน กลัวว่า จะต้องทำงานมากกว่าคนอื่น ไม่อยากให้ใครเอาเปรียบ ไม่เคยอาสาที่จะทำงานนอกเหนือจากงานสอนหนังสือที่รับผิดชอบ แน่แน่นอนว่าคนกลุ่มนี้ไม่มีทางที่จะได้รับความก้าวหน้า และความสำเร็จในชีวิต ความเป็นครูได้ยาก

4. Energetic กระตือรือร้นอยู่เสมอ

ผู้ที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูต้องมีความกระตือรือร้น และมีความตื่นตัวที่จะแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ การรับฟังข้อมูลข่าวสาร ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งมีความมุ่งมั่นที่จะแก้ไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการเรียนการสอนให้ประสบผลสำเร็จ โดยส่วนใหญ่คนที่มีความกระตือรือร้นจะเป็นคนที่ชอบลองผิดลองถูก มาทำงานก่อนเวลาเสมอ เพื่อหาโอกาสค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม พยายามที่จะให้งานเสร็จก่อน หรือตรงตามเวลาที่กำหนดซึ่งแตกต่างจากคนที่ขาดความกระตือรือร้น โดยส่วนใหญ่จะเป็นคนที่ไม่อยากให้วันทำงานมาถึง รอคอยเวลาเลิกสอนหนังสือหรือเสร็จสิ้นสัปดาห์การสอน ทำงานเฉื่อย ไม่สนใจรับฟังข้อมูลข่าวสารใด ๆ เลย ขอเพียงให้งานของตนเองเสร็จเท่านั้นเพื่อที่จะได้กลับบ้าน หรือไปที่ไหน ๆ ตามที่ใจปรารถนา บุคคลเหล่านั้นไม่มีทาง หรือมีโอกาสน้อยมากในการได้รับความสำเร็จ และความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของตน

5. Love รักงานที่ทำ

ขอให้ตระหนักไว้เสมอว่า “คนเราไม่สามารถเลือกงานที่รักได้ เสมอไปแต่เราสามารถเลือกที่จะรักงานที่ทำอยู่ได้” พบว่าในยุคสมัยนี้การเลือกงานที่รักมีโอกาสเกิดขึ้น น้อยกว่าการที่จะเลือกรักงานที่ทำ ดังนั้น “หากไม่สามารถเลือกงานที่รักได้ ก็ควรเลือกที่จะรักงานที่เราทำ” เพราะความรู้สึกนี้เองจะส่งผลให้มีความสุขในการทำงานขอให้ลองถามตัวเองว่ารักงานวิชาชีพครูที่ทำอยู่หรือไม่ แล้วมีพฤติกรรมอย่างไร หากมีความรู้สึกไม่รักงานที่ทำอยู่เลย และผลงานที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไรบ้าง บางคนเบื่อหน่ายการทำงาน แบบครูเช้าขามเย็นขามไม่มีเป้าหมายการทำงานซึ่งย่อมแน่นอนว่าคงไม่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานเลย พื้นฐานของความสำเร็จอยู่ที่ความรักในสิ่งนั้น เมื่อมีความรัก จะมีความสุขกับงานที่ทำ ซึ่งจะทำให้พยายามหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าของงานที่ทำอยู่ตลอดเวลา และจะส่งผลให้รู้จักวางแผนชีวิตและเป้าหมายความสำเร็จในการทำงาน

6. Organizing จัดการเป็นเลิศ

การจัดการงานที่ดีจะทำให้รู้ว่าควรจะทำอะไรก่อนและหลังบ้าง สามารถจัดสรรเวลา และทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพได้อย่างเต็มที่ เวลาในการสอนหนังสือ เวลาให้กับตนเอง ครอบครัว เพื่อนฝูง การจัดการจะเป็นสิ่งผลักดันให้ต้องวางแผน มีเป้าหมายการทำงานอยู่เสมอ ทั้งนี้ต้องสำรวจตนเองว่ามีความสับสนและไม่สามารถทำงานได้เสร็จตามแผนงานที่กำหนดไว้ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องบ่งบอกว่าขาดประสิทธิภาพในการจัดการงานและไม่สามารถบริหารทรัพยากรต่างๆ ที่มีให้เกิดประสิทธิผลได้

7. Positive Thinking คิดแต่ทางบวก

ความคิดทางบวกจะเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้มองโลกในแง่ดีและพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู มีกำลังใจและพลังที่จะทำงานต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายให้ประสบผลสำเร็จ คนที่มีความคิดทางบวกจะเป็นคนที่สนุก และมีความสุขกับงานที่ทำ แสวงหาโอกาสที่จะช่วยเหลือและสนับสนุนผู้อื่นอยู่เสมอ สำหรับผู้ที่มีความคิดในด้านลบ อยู่ตลอดเวลาจะเป็นผู้ที่หมกมุ่นอยู่กับปัญหา ขอบโทษตัวเองและคนรอบข้างอยู่เสมอ ขาดความคิดที่จะพัฒนาตนเอง และงานที่ทำในที่สุดผลงานที่ได้รับย่อมขาดประสิทธิภาพ

ดังนั้น หากต้องการที่จะประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานความเป็นครูควรประยุกต์ใช้หลักการ “D-E-V-E-L-O-P” กล่าวโดยรวมก็คือพัฒนาตนเองอยู่เสมอทั้งในด้านความคิด ความรู้ จิตใจ และการกระทำและจะส่งผลให้มีความก้าวหน้า และประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงานอย่างที่ตั้งใจและมุ่งหวังไว้

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 งานวิจัยในประเทศ

ธรรมนันท์ก้า แจ้งสว่าง (2554) ได้ศึกษาประสบการณ์ของการเป็นครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาพบว่า มูลเหตุที่เกี่ยวข้องกับการคงอยู่ของสภาวะทางจิตและพฤติกรรมของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูเรียกว่าส่วนที่ช่วยค้ำจุนการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ ความสุข ความภาคภูมิใจ ความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์และศรัทธาต่อบุคคลผู้ทรงคุณค่าของแผ่นดิน ทั้งนี้พบว่า ครูที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ทุรกันดาร จิตวิญญาณความเป็นครูส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครูเป็นอย่างมาก เพราะโรงเรียนในพื้นที่ทุรกันดาร มีสภาพที่แตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป ครูต้องเผชิญกับความยากลำบากและประสบปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น ครูที่ปฏิบัติหน้าที่จึงต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครูคือความรักในอาชีพครูอย่างแท้จริง จิตวิญญาณความเป็นครูมีผลทำให้ครูมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู มีความเมตตาและปรารถนาดีต่อศิษย์และอุทิศตน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อปฏิบัติงานในพื้นที่ทุรกันดารด้วยอุดมการณ์ความเป็นครูที่มี และความต้องการให้นักเรียนในพื้นที่ทุรกันดารได้รับโอกาสทางการศึกษาที่ทัดเทียมกับนักเรียนในเมือง ดังนั้นจิตวิญญาณความเป็นครูจึงมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานของครูในพื้นที่ทุรกันดารเป็นอย่างมากและส่งผลกระทบต่อความสุขในการทำงานของครู

ภาวัต ตั้งเพชรเดโช (2556) ได้ศึกษาจิตวิญญาณความเป็นครูกับความก้าวหน้าในอาชีพที่พยากรณ์ความทุ่มเทในการทำงานของครู ผลการวิจัยพบว่า 1) ความทุ่มเทในการทำงานของครู จิตวิญญาณความเป็นครู และความก้าวหน้าในอาชีพโดยรวมอยู่ในระดับสูง 2) จิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความทุ่มเทในการทำงานของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ความก้าวหน้าในอาชีพโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความทุ่มเทในการทำงานของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) จิตวิญญาณความเป็นครูด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ด้านความรักความเมตตาต่อศิษย์ ด้านความซื่อสัตย์ และความก้าวหน้าในอาชีพ ด้านความก้าวหน้าในการพัฒนาตนเอง ด้านความก้าวหน้าในเงินเดือน สามารถร่วมกันพยากรณ์ความทุ่มเทในการทำงานของครูได้ร้อยละ 52.60

สุพิชญา โคทวิ (2557) ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการเรียน การสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู สำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า 1. คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู คือ 1) การเห็นคุณค่าในตนเอง มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ มีความรักศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ 2) การเห็นคุณค่าผู้อื่น: มีความเสียสละ มีความรักเมตตาต่อผู้อื่นและสรรพสิ่งรอบตัว 3) การเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ: เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม คิดดีหรือคิดบวก และ

ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ส่วนด้านวิธีการ และเทคนิคในการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูด้วย จิตตปัญญาศึกษาขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานการณ์การสอนและสิ่งที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน ส่วนด้านกระบวนการที่จะนำไปพัฒนาผู้เรียนได้แก่ การทำสมาธิ สุนทรียสนทนา การฟังอย่างลึกซึ้ง การน้อมสูกใจอย่างใคร่ครวญ การสะท้อนการเรียนรู้ 2. รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมี 2 องค์ประกอบคือ องค์ประกอบที่ 1 ที่มาของรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นแนวคิดพื้นฐานในการ พัฒนารูปแบบการเรียนการสอน องค์ประกอบที่ 2 ตัวรูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล ส่วนด้านกระบวนการ จัดการเรียนการสอนมี 4 ขั้นตอนคือ 1) การเตรียมความพร้อม (Check in) 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการเล่าเรื่อง (Conversation) 3) การสรุปบทเรียน (Conclusion) 4) การพิจารณาด้วยใจอย่าง ใคร่ครวญ (Contemplation) รูปแบบการเรียนการสอนมีความเหมาะสมในระดับมาก และคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด 3. ผู้เรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบการ สอนที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 รวมทั้งผลการเรียนรู้ในด้านความรู้ จิตวิญญาณความเป็นครูในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับมากและมีจิตวิญญาณความเป็นครูหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

กิตตินันท์ โนสุและเสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2557) วิจัยเรื่ององค์ประกอบและตัวบ่งชี้จิต วิญญาณความเป็นครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดภาคเหนือตอนบน การ วิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ พร้อมทั้งยืนยันความเที่ยงตรงตามสภาพ จริง ของจิตวิญญาณความเป็นครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัด ภาคเหนือตอนบน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารและครู จำนวนทั้งสิ้น 840 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบ หลายขั้นตอน และได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ สกัดปัจจัยด้วยวิธีวิเคราะห์ องค์ประกอบหลัก และหมุนแกนแบบออโรโกนอล ด้วยวิธีแวนแม็กซ์ ได้องค์ประกอบ 10 ด้าน 57 ตัว บ่งชี้ และตรวจสอบความเที่ยงตรงตามสภาพจริงกับกลุ่มที่ชัดเจน (Know Group) ทำการทดสอบค่า ทืออิงเกณฑ์ การแปลความหมายค่าเฉลี่ยระดับมากด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อยืนยันความเที่ยงตรง ตามสภาพจริง ผลการวิจัย พบว่า จิตวิญญาณความเป็นครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในจังหวัดภาคเหนือตอนบน มี 10 องค์ประกอบ 57 ตัวบ่งชี้ อธิบายความแปรปรวนได้ ร้อยละ 66.14 ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาตนเอง มี 10 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านความมีเหตุผลในการปฏิบัติงานมี 9 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มี 8 ตัวบ่งชี้ 4) ด้านการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ มี 6 ตัวบ่งชี้ 5) ด้านความวิริยะ อุตสาหะ มี 5 ตัวบ่งชี้ 6) ด้านความมีเมตตากรุณา มี 4 ตัวบ่งชี้ 7) ด้าน ความซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพ มี 5 ตัวบ่งชี้ 8) ด้านความดี มี 4 ตัวบ่งชี้ 9) ด้านความรัก ศรัทธาในวิชาชีพ มี 3 ตัวบ่งชี้และ 10) ด้านการปฏิบัติการสอน มี 3 ตัวบ่งชี้ จากการนำตัวบ่งชี้ไปทดสอบกับกลุ่มที่ชัดเจน

ปรากฏว่ามีนัยสำคัญทางสถิติทุกตัวบ่งชี้ ซึ่งสามารถยืนยันได้ว่าตัวบ่งชี้ทั้ง 57 ตัวบ่งชี้ มีความเที่ยงตรงตามสภาพจริง

ผกาทิพย์ ทรัพย์วิริยะกุล (2560) ได้ศึกษาวิจัยการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของครูกลุ่มโรงเรียนสหวิทยาเขตเบญจสิริสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของครูกลุ่มโรงเรียนสหวิทยาเขตเบญจสิริ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ครูที่มีเพศต่างกันมีการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยภาพรวมและรายด้านไม่ต่างกัน 3) ครูกลุ่มโรงเรียนสหวิทยาเขตเบญจสิริ ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีระดับการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ ด้านจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพไม่แตกต่างกัน 4) ครูกลุ่มโรงเรียนสหวิทยาเขตเบญจสิริ ที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานต่างกันมีระดับการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงนำด้านที่พบความแตกต่างกันไปทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่โดยวิธีของ Scheffe (Scheffe Posthoc Comparison) โดยด้านจรรยาบรรณต่อสังคม ครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 10 ปีมีระดับการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูสูงกว่าครูที่มีประสบการณ์ 10-20 ปี ส่วนด้านจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ภาพรวมเมื่อนำมาทดสอบรายคู่โดยวิธีของ Scheffe ไม่พบความแตกต่างกันเนื่องจากมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน

ศจีวรรณ ทรรพวสุ (2560) ได้ศึกษาวิจัยกลยุทธ์การพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูเพื่อส่งเสริมความเป็นครูวิชาชีพของนักศึกษาคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีจิตวิญญาณความเป็นครูอันดับแรก เน้นการสร้างความรู้ผ่านการปฏิบัติที่สอดคล้องกับทักษะศตวรรษที่ 21 และความเป็นครูวิชาชีพที่มีพลวัตเท่าทันการเปลี่ยนแปลงศาสตร์ติดตามความก้าวหน้าวิชาชีพครูโดยมีกลยุทธ์การพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูเพื่อส่งเสริมความเป็นครูวิชาชีพประกอบด้วยกลยุทธ์หลัก 4 กลยุทธ์ และกลยุทธ์รอง 12 กลยุทธ์

อมรรัตน์ แก่นสาร (2560) ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนาตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครูของสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) จิตวิญญาณความเป็นครูของสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย 7 องค์ประกอบหลัก 23 องค์ประกอบย่อยและ 135 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ด้านความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ จำนวน 14 ตัวบ่งชี้ด้านความรักและศรัทธาในวิชาชีพ จำนวน 19 ตัวบ่งชี้ ด้านการมีจิตวิทยาในการสอน จำนวน 24 ตัวบ่งชี้ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีจำนวน 22 ตัวบ่งชี้ ด้านการมีคุณธรรม และจริยธรรม จำนวน 22 ตัวบ่งชี้ ด้านการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ จำนวน 19 ตัวบ่งชี้และด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีความเป็นกัลยาณมิตร จำนวน 15 ตัวบ่งชี้ 2) โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวบ่งชี้จิตวิญญาณ

ความเป็นครูของสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($X^2=44.53$, $df=45$, $P=0.989$, $GFI=0.99$, $AGFI=0.95$, $RMSEA=0.000$, $CN=818.29$) เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักขององค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยเป็นดังนี้ 1) ด้านการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ (2.32) 2) ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีความเป็นกัลยาณมิตร (2.29) 3) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (2.23) 4) ด้านการมีจิตวิทยาในการสอน (2.22) 5) ด้านความรักและศรัทธาในวิชาชีพ (2.21) 6) ด้านการมีคุณธรรม และจริยธรรม (1.75) และ 7) ด้านความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ (1.00) ตามลำดับ

มะลิวัลย์ สมศักดิ์ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่ององค์ประกอบและตัวชี้วัดจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์มี 13 องค์ประกอบ 94 ตัวชี้วัด อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 58.314 คือ 1) องค์ประกอบด้านแก่นของจิตวิญญาณความเป็นครู ได้แก่ รักและศรัทธาในอาชีพครู (7 ตัวชี้วัด) มีเป้าหมายในการทำงานเพื่อนักเรียน (7 ตัวชี้วัด) เข้าใจคนอื่น (5 ตัวชี้วัด) ศรัทธาสິงที่อยู่เหนือธรรมชาติ (6 ตัวชี้วัด) เห็นคุณค่าของจิตใจมากกว่าวัตถุ (4 ตัวชี้วัด) และรู้จักและเข้าใจตนเอง (3 ตัวชี้วัด) 2) องค์ประกอบด้านพฤติกรรมการทำงานและการใช้ชีวิต ได้แก่ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ (24 ตัวชี้วัด) เป็นแบบอย่างที่ดี (7 ตัวชี้วัด) ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพ (8 ตัวชี้วัด) คุณธรรมจริยธรรม (5 ตัวชี้วัด) ก้าวทันและใช้เทคโนโลยี (5 ตัวชี้วัด) และพัฒนาตนเอง (5 ตัวชี้วัด) และ 3) ด้านการคงอยู่ของจิตวิญญาณความเป็นครู ได้แก่ ความสุขจากการทำหน้าที่ (8 ตัวชี้วัด)

ดวงใจ ชนะสิทธิ์ (2562) ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยเชิงสาเหตุของการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏภูมิภาควัดพระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า 1 องค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏภูมิภาควัดพระแก้วมี 6 องค์ประกอบคือ 1) รักการสอน มีความสุขในการสอน 2) รักและศรัทธาในวิชาชีพครู 3) เสียสละ จิตอาสา 4) เป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์ 5) ช่วยเหลือ เอื้ออาทรเมตตาต่อศิษย์ 6) รอบรู้ความเป็นครู 2. ระดับปัจจัยการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏภูมิภาควัดพระแก้วพบว่ามี 4 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยการพัฒนาด้านนวัตกรรมเทคโนโลยี และความก้าวหน้าสู่อาชีพ 2) ปัจจัยด้านการยอมรับและการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร 3) ปัจจัยด้านการพัฒนาบุคลิกภาพและการส่งเสริมสนับสนุน 4) ปัจจัยด้านเจตคติต่อวิชาชีพครู 3. ปัจจัยเชิงสาเหตุของการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏภูมิภาควัดพระแก้ว พบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของปัจจัยเชิงสาเหตุจากค่าต่าง ๆ พบว่าทุกค่าดัชนีมีความสอดคล้องกันทุกตัว ได้แก่ ค่า $GFI = .997$ ค่า $AGFI = .949$ ค่า $CFI = 1.00$ ค่า $RFI = .963$ ค่า RMR มีค่าเท่ากับ $.000$ และ $RMSEA$ มีค่าเท่ากับ $.000$

ทัศนาศรี (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการปลูกฝังจิตวิญญาณความเป็นครู ผลการวิจัยพบว่า การปลูกฝังจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นการทำให้ครูมีพฤติกรรมหรือลักษณะการแสดงออก ที่ทำให้ศิษย์มีความเจริญก้าวหน้า โดยการอบรมสั่งสอน ให้มีความรู้ คุณธรรม ฝังใจด้านความดี ไม่เห็นแก่ตัว และมองเห็นจิตของผู้อื่น ในการปลูกฝังจิตวิญญาณความเป็นครู ควรดำเนินการ 7 ด้าน คือ 1) ด้านความรัก ความเมตตาต่อศิษย์ 2) ด้านความรับผิดชอบหรือการปฏิบัติตามหน้าที่ 3) ด้านความรักศรัทธาในวิชาชีพครู 4) ด้านคุณธรรมจริยธรรม 5) ด้านความเสียสละและความอดทน 6) การมีมนุษยสัมพันธ์และ 7) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์

2.2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Conti and Patrick (2002) ได้ศึกษาเรื่อง The spiritual life of Fcacher: A study of holistic education and the holistic perspective เป็นการศึกษาศีวิตครูมัธยมในมิติทางจิตวิญญาณโดยใช้การศึกษาเชิงคุณภาพครูทั้งหมดได้ใช้แนวทางการเรียนรู้ แบบองค์รวมในการออกแบบการเรียนการสอนในระดับสูง และยังใช้หลักการเรียนรู้แบบองค์รวมในการสร้างความตระหนักรู้ในชีวิตส่วนตัว นอกจากนี้ครูยังสะท้อนให้เห็นการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้ที่เป็นองค์รวมในตัวครูกับการเรียนรู้ที่เป็นองค์รวมที่ได้ถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ โดยครูเหล่านี้จะเน้นในเรื่องการมีจิตที่ตื่นรู้ ซึ่งเป็นแก่นสำคัญในการคิดแบบเชื่อมโยงอันเป็นหัวใจการเรียนรู้แบบองค์รวมในเรื่องของปรัชญาและกระบวนการทัศน์ส่วนบุคคล ซึ่งกระทบในแง่หลักการดำเนินชีวิตส่วนตน และการทำหน้าที่ครูอย่างไม่สามารถแยกจากกันได้ ครูผู้สอนในแนวจิตตปัญญาศึกษา ยังมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจิตวิญญาณอย่างบูรณาการควบคู่กัน และสุดท้ายงานวิจัยยังได้สรุปผลว่า ครูที่ประสบความสำเร็จในการสอนแบบองค์รวมจะมีความเชื่อและความศรัทธาต่อวิชาชีพครูสูง และมองงานสอนเป็นงานที่มีคุณค่าทางจิตวิญญาณต่อตนเอง

Stephen Covey (2004) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความฉลาดทางจิตวิญญาณของผู้สอน ผลการวิจัยพบว่า ความฉลาดของจิตวิญญาณเป็นหัวใจสำคัญและเป็นพื้นฐานของความฉลาด เพราะเป็นแหล่งที่มาของคำแนะนำสำหรับคนอื่น ความฉลาดของจิตวิญญาณเป็นกุญแจสำคัญ และเป็นจุดเริ่มต้นของความฉลาดในด้านอื่น ๆ อีกด้วย ความฉลาดทางจิตวิญญาณในบริบทของเพศชาย และเพศหญิง พบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างความฉลาดทางจิตวิญญาณของเพศชาย และเพศหญิง

Marshall (2009) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาเหตุผลที่คนเลือกมาเป็นครู และจิตวิญญาณในการสอน โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากนักศึกษาครูปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า เหตุผลที่คนเลือกมาเป็นครู 1) ต้องการจะเป็นครู 2) ต้องการช่วยผู้อื่น 3) ได้รับแรงบันดาลใจจากครู 4) มีผู้เห็นว่ามิพรสวรรค์และแนะนำให้มาเป็นครู 5) มีประสบการณ์การทำงานกับเด็กมาก่อน และ 6) มีความรู้สึกเหมือนมีเสียงเรียก (a sence of calling) จากเหตุผลมีประสบการณ์การทำงานกับเด็กมาก่อน และครูแนะนำแสดง

ให้เห็นความสำคัญที่ควรให้ทำงานกับเด็ก และถูกนำมาเป็นรูปแบบพัฒนาครู และคุณลักษณะของครูที่ดี 1) มีความรักเอาใจใส่ 2) มีความรู้วิชาการสื่อสารได้เข้าใจ 3) เคารพตัวตนของนักเรียนและ 4) ครูต้องมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน

Chen y (2013) ได้ทำการวิจัยเพื่อสร้างตัวชี้วัดและน้ำหนักคะแนนสำหรับการประเมินการพัฒนาวิชาชีพของครูระดับประถมศึกษาในไต้หวัน โดยการศึกษาเอกสารการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและการใช้แบบสอบถามกับครูใหญ่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูพบว่า การประเมินการพัฒนาทางวิชาชีพของครูควรประกอบด้วยข้อมูล 4 ด้าน 1) การออกแบบหลักสูตร และการสอน 2) การจัดการชั้นเรียนและการแนะแนว 3) การพัฒนาการวิจัยและการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และ 4) จิตวิญญาณและทัศนคติทางวิชาชีพ มีความสำคัญที่สุดในอันดับ 3 มีน้ำหนักคะแนนร้อยละ 25.0 รองจากการประเมินด้านการออกแบบหลักสูตร และการสอน ร้อยละ 27.8 ด้านการจัดการชั้นเรียน และการแนะแนวร้อยละ 26.7 ทั้งนี้ตัวชี้วัดสำหรับการประเมินด้านจิตวิญญาณและทัศนคติทางวิชาชีพของครูมีองค์ประกอบทั้งสิ้น 3 ด้าน รวมทั้งสิ้น 10 ตัวชี้วัด

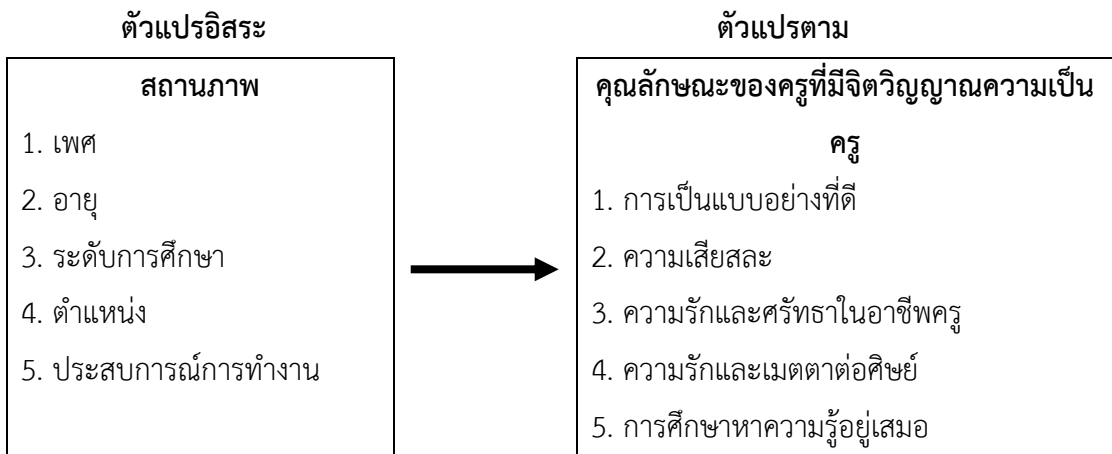
Lim et al (2014) ได้พัฒนาแบบวัดจิตวิญญาณของครูปฐมวัย โดยการใช้การทบทวนเอกสารและการทดสอบทางสถิติ ร่างแรกมี 40 ตัวชี้วัด แบ่งเป็น 2 มิติ คือ มิติระดับบุคคลและมิติระดับอาชีพ มีการทดสอบ 2 ครั้ง เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงได้ แบบวัดสุดท้ายมีปัจจัย 4 ตัวได้แก่ 1) เสียใจเรียกให้มาทำงานเป็นครูปฐมวัย 2) ความหมายของชีวิต 3) เป้าหมายในการทำงาน 4) สมาชิกในชุมชน การศึกษาทั้งหมดมี 23 รายการ

กล่าวโดยสรุปจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การเป็นแบบอย่างที่ดี การเสียสละ ความรักและศรัทธาในอาชีพครู ความรักและเมตตาต่อศิษย์ และการศึกษาหาความรู้ อยู่เสมอ เป็นคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู หรือองค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครู ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

2.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยอาศัยกรอบแนวคิดที่ได้จากการค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยของนักวิจัย นักการศึกษา นักวิชาการต่าง ๆ ที่ศึกษาค้นพบมากำหนดตัวแปรตาม ที่จะนำมาใช้ในการวิจัยโดยสังเคราะห์จากคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู หรือองค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครูประกอบด้วย พระราชดำรัส (2537) ดิเรก พรสีมาและคณะ (2550) สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) วิจิตร ศรีสอาน (2551) ณีภูษกรรณ์ หลาวทอง และปิยะวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ (2553) ธรรมนันทิกา แจ็งสว่าง (2554) ภาวัต ตั้งเพชรเดโช (2556) สุพิชญา โคทวิ (2557) อมรรัตน์ แก่นสาร (2558) สุเมธ งามกนก (2560) ผลจาก

การสังเคราะห์พบว่า คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู พิจารณาจากความถี่สูงสุด 5 ลำดับ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ 1) การเป็นแบบอย่างที่ดี 2) ความเสียสละ 3) ความรักและความศรัทธาในอาชีพครู 4) ความรักและเมตตาต่อศิษย์ 5) การศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ จากแนวคิดในการสังเคราะห์ข้างต้นผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังต่อไปนี้



ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ครูโรงเรียนโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 1,209 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2562) ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรได้แก่ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

ขนาดโรงเรียน	จำนวน	ชื่อโรงเรียน	จำนวนครู		รวม
	โรงเรียน		ข้าราชการครู	ครูอัตราจ้าง	
ขนาดใหญ่พิเศษ (นักเรียน 1,500 คนขึ้นไป)	2	1. อนุราชประสิทธิ์	162	88	250
		2. อนุบาลหนองบัว	72	25	97
ขนาดใหญ่ (นักเรียน 601- 1,500 คนขึ้นไป)	4	1. วัดลานนาบุญ	34	15	49
		2. ทานสัมฤทธิ์วิทยา	33	12	45
		3. ประชาอุบลมิ่ง	55	18	73
		4. วัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง)	35	14	49

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรซึ่งได้แก่ครูโรงเรียนโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 (ต่อ)

ขนาดโรงเรียน	จำนวน โรงเรียน	ชื่อโรงเรียน	จำนวนครู		รวม
			ข้าราชการครู	ครูอัตราจ้าง	
ขนาดกลาง (นักเรียน 121- 600 คน)	25	1. วัดบัวขวัญ(มีทัฬหราชูร์ บำรุง)	21	14	35
		2. ท่าทรายประชาอุปลัมภ์	10	6	16
		3. วัดตำหนักใต้ (วิลาศโ สถานนันทุเคราะห์)	25	12	37
		4. ชุมชนวัดไทรมา	20	9	29
		5. วัดแจ้งศิริสัมพันธ์ (สโมสร สากลอุทิศ)	20	9	29
		6. ชุมชนวัดสมรโกฏฐิ (อยู่พูน ราชูร์บำรุง)	21	14	35
		7. วัดบางระโห่ง (ภิรมย์ศิริ)	16	10	26
		8. ไทยรัฐวิทยา ๕๕ (วัด โบสถ์ดอนพรหม)	26	12	38
		9. วัดฝาง	9	6	15
		10. วัดทางหลวงโพธิ์ทอง	15	8	23
		11. วัดโชติการาม	14	9	23
		12. ป่าไม้อุทิศ 9	11	7	18
		13. วัดพัฒนารังค์ปราโมทย์	15	8	23
		14. กลาโหมอุทิศ 9	20	11	31
		15. วัดปากน้ำ (พิบูล สงคราม)	13	8	21

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรซึ่งได้แก่ครูโรงเรียนโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 (ต่อ)

ขนาดโรงเรียน	จำนวน โรงเรียน	ชื่อโรงเรียน	จำนวนครู		รวม
			ข้าราชการครู	ครูอัตราจ้าง	
		16. วัดจันทร์ (ผาดไสว ประชาอุทิศ)	9	5	14
		17. วัดเชิงกระบือ	9	9	18
		18. วัดสำโรง (หิรัญราษฎร์ ภักดีวิทยา)	13	14	27
		19. วัดบางไกรนอก (แย้ม พร้อมอุปลัมภ์)	11	7	18
		20. ชุมชนวัดบางไกรใน (ศีล พิบูลย์วิทยา)	9	5	14
		21. วัดของพลู (วิจิตรราชประ ชานุสรณ์)	10	8	18
		22. อนุบาลบางกรวย (วัดศรี ประวัตติ)	24	13	37
		23. มหาสวัสดิ์(ราษฎร์บำรุง)	19	8	27
		24. วัดใหม่ผดุงเขต	21	12	33
		25. นุ่มประสงศ์วิทยา	15	9	24
ขนาดเล็ก (นักเรียน 1-120 คน)	1	1. วัดประสาธ (ประสาธ พิทยา)	8	9	17
	1		795	414	1209

ที่มา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1. (2562)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 จำนวน 292 คน ซึ่งได้มาโดยการคำนวณหากลุ่มตัวอย่าง ของเครจซี่และ
มอร์แกน (Krejcie & Morgan) ตามขนาดโรงเรียน

3.1.2.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

ขั้นที่ 1 สุ่มโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 4 ขนาดคือ ขนาดใหญ่ พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1, 2562) และใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้โรงเรียนอนุราชประสิทธิ์ โรงเรียนอนุบาลนนทบุรี โรงเรียนทานสัมฤทธิ์วิทยา โรงเรียนชุมชนวัดสมรโกฏิ (อยู่พูนราษฎร์บำรุง) โรงเรียนกลาโหมอุทิศ โรงเรียนวัดแจ้งศิริสัมพันธ์ (สโสมสรสากลอุทิศ) โรงเรียนวัดปากน้ำ (พิบูลสงคราม) โรงเรียนวัดฝาง และโรงเรียนวัดปราสาท (ปราสาทวิทยา)

ขั้นที่ 2 กำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจากสัดส่วนของประชากรในแต่ละโรงเรียน ดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ที่	โรงเรียน	ขนาด โรงเรียน	จำนวนครู			
			ข้าราชการ ครู	ครูอัตรา จ้าง	รวม	กลุ่ม ตัวอย่าง
1	อนุราชประสิทธิ์	ขนาดใหญ่ พิเศษ	162	88	250	135
2	อนุบาลนนทบุรี	ขนาดใหญ่ พิเศษ	72	25	97	53
3	ทานสัมฤทธิ์วิทยา	ขนาดใหญ่	33	12	45	24
4	วัดสมรโกฏิ(อยู่พูนราษฎร์บำรุง)	ขนาดกลาง	21	14	35	19
5	กลาโหมอุทิศ	ขนาดกลาง	20	11	31	17
6	วัดแจ้งศิริสัมพันธ์(สโสมสรสากลอุทิศ)	ขนาดกลาง	20	9	29	16
7	วัดปากน้ำ (พิบูลสงคราม)	ขนาดกลาง	13	8	21	11
8	วัดฝาง	ขนาดกลาง	9	6	15	8
9	วัดประสาท (ประสาทพิทยา)	ขนาดเล็ก	8	9	17	9
	รวม		358	182	540	292

ที่มา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 (2562)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 การสร้างและการหาประสิทธิภาพเครื่องมือ

วิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู ของครูโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม มีขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูเพื่อนำมากำหนดกรอบในการสร้างแบบสอบถาม ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความเสียสละ ด้านความรัก และศรัทธาในอาชีพครู ด้านความรัก และความเมตตาต่อศิษย์ และด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ

2) เสนอเครื่องมือวิจัยต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คนเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of item objective Congruence: IOC) โดยทุกข้อคำถามเป็นไปตามเกณฑ์คือ อยู่ช่วง 0.80 - 1.0

3) หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำเครื่องมือวิจัยที่ตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูโรงเรียนวัดใหม่ผดุงเขต จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงเป็นรายข้อ (Item-total Correlation) และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.975

ด้านที่ 1 การเป็นแบบอย่างที่ดี แบบสอบถามจำนวน 10 ข้อได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.885

ด้านที่ 2 ความเสียสละ แบบสอบถามจำนวน 10 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.919

ด้านที่ 3 ความรักและศรัทธาในอาชีพครู แบบสอบถามจำนวน 10 ข้อได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.915

ด้านที่ 4 ความรักและเมตตาต่อศิษย์ แบบสอบถามจำนวน 10 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.930

ด้านที่ 5 การศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ แบบสอบถามจำนวน 10 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.917

4) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสม

5) สร้างเครื่องมือฉบับสมบูรณ์

3.2.2 ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลสถานภาพพื้นฐานได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามคุณลักษณะครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ 1) การเป็นแบบอย่างที่ดี 2) ความเสียสละ 3) ความรักและความศรัทธาในอาชีพครู 4) ความรักและเมตตาต่อศิษย์ 5) การศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มี 5 ระดับ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

5 หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับ	มากที่สุด
4 หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับ	มาก
3 หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับ	ปานกลาง
2 หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับ	น้อย
1 หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

เกณฑ์การแปลความหมาย

ทำการแจกแจงความถี่ของคะแนน หาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลข้อมูลโดยใช้เกณฑ์ดังนี้ (Best, 1970)

คะแนนเฉลี่ย 4.50 – 5.00 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ปฏิบัติในระดับ มากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.50-4.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ปฏิบัติในระดับ มาก

คะแนนเฉลี่ย 2.50-3.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ปฏิบัติในระดับ ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.50-2.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ปฏิบัติในระดับ น้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ปฏิบัติในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด แบบเขียนตอบแสดงข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะตามประเด็น 5 ด้านคือ 1) การเป็นแบบอย่างที่ดี 2) ความเสียสละ 3) ความรักและศรัทธาในอาชีพครู 4) ความรักและเมตตาต่อศิษย์ 5) การศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยส่งแบบสอบถามให้โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครูโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จำนวน 292 ฉบับ ด้วยตนเอง หลังจากนั้นผู้วิจัยรับแบบสอบถามคืนจากครูโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างกลับคืนมาด้วยตนเองโดยกำหนดระยะเวลา 1 เดือน

3.4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และใช้ค่าสถิติต่างๆ ดังนี้

1. สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. ครูโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 ที่มีเพศอายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งต่างกัน มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูต่างกัน ทดสอบความต่างกันของตัวแปรโดยใช้การทดสอบ t-test สำหรับตัวแปรอิสระ 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way and analysis of Variance) กรณีมากกว่า 2 กลุ่ม เมื่อพบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม นำมาทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ภายหลัง (Post-test)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู ในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลกับข้าราชการครูและครูอัตราจ้าง จำนวน 292 คน ได้รับแบบสอบถามคืน 292 ฉบับ ได้ทำการวิเคราะห์และนำเสนอผลการศึกษา และแปลความหมายตามลำดับดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

n	แทน	จำนวนครูในโรงเรียนประถมศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
SD	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
SS	แทน	ผลรวมของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานกำลังสอง
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของค่าเบี่ยงเบนหรือความแปรปรวน
F	แทน	ค่าเอฟคำนวณ
t	แทน	ค่าทีคำนวณ
df	แทน	ชั้นของความอิสระ

2. การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ทำข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามเรื่อง คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 มาวิเคราะห์จำนวนและค่าร้อยละข้อมูลของครูโรงเรียนประถมศึกษาจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งและประสบการณ์การทำงาน ผลการวิเคราะห์แสดงไว้ในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	96	32.88
	หญิง	196	67.12
อายุ	ต่ำกว่า 30 ปี	144	49.32
	31-40 ปี	91	31.16
	41-50 ปี	43	14.73
	51 ปีขึ้นไป	14	4.79
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	16	5.48
	ปริญญาตรี	234	80.14
	ปริญญาโทหรือสูงกว่า	42	14.38
ตำแหน่ง	ข้าราชการ	153	52.40
	ครูอัตราจ้าง	139	47.60
ประสบการณ์	ต่ำกว่า 10 ปี	200	68.49
	10-19 ปี	64	21.92
	20-29 ปี	20	6.85
	30 ปีขึ้นไป	8	2.74
รวม		292	100.00

จากตารางที่ 4.1 มีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 292 คน เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 67.12 จำแนกตามอายุ ส่วนใหญ่จะมีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีจำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 49.32 เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับ ปริญญาตรี มีจำนวน 234 คน คิดเป็นร้อยละ 80.14 เมื่อจำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ มีจำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 52.40 และเมื่อจำแนกตามประสบการณ์ พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ต่ำกว่า 10 ปี มีจำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 68.49

ตอนที่ 2 คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1

ผู้วิจัยทำข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามเรื่องคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 การศึกษาคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู โดยการทดสอบค่าที (t-test) และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way Analysis of Variance)

2.1 ผลวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐานโดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายคุณลักษณะ ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1

คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณ	Mean	SD	ความหมาย	ลำดับ
ความเป็นครูด้าน				
การเป็นแบบอย่างที่ดี	4.61	0.41	มากที่สุด	4
ความเสียสละ	4.64	0.43	มากที่สุด	2
ความรักและศรัทธาในอาชีพครู	4.63	0.42	มากที่สุด	3
ความรักและเมตตาต่อศิษย์	4.69	0.41	มากที่สุด	1
การศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ	4.55	0.48	มากที่สุด	5
โดยรวม	4.63	0.39	มากที่สุด	

ผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 4.2 พบว่า คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 โดยรวมมีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.63) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านเรื่องลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำ ได้แก่ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความเสียสละ ด้านความรักและศรัทธาในอาชีพครู ด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ และด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน (ค่าเฉลี่ย 4.69, 4.64, 4.63, 4.61 และ 4.55 ตามลำดับ) 2.2 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูจากการวิเคราะห์ค่า (t-test)

ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูที่มีเพศต่างกัน

คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู	เพศ	N	Mean	SD	t	Sig.
การเป็นแบบอย่างที่ดี	ชาย	96	4.67	0.40	1.73	.09
	หญิง	196	4.59	0.42		
ความเสียสละ	ชาย	96	4.67	0.42	0.99	.32
	หญิง	196	4.62	0.44		
ความรักและศรัทธาในอาชีพครู	ชาย	96	4.68	0.41	1.25	.21
	หญิง	196	4.61	0.42		
ความรักและเมตตาต่อศิษย์	ชาย	96	4.71	0.41	0.53	.60
	หญิง	196	4.68	0.41		
การศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ	ชาย	96	4.64	0.43	2.21*	.03
	หญิง	196	4.51	0.51		
โดยรวม	ชาย	96	4.68	0.38	1.52	.13
	หญิง	196	4.60	0.39		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.3 พบว่า คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมผู้ชายและผู้หญิง ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอผู้ชายมีความคิดเห็น เฉลี่ย สูงกว่าผู้หญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ทุกด้าน ได้แก่ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความเสียสละ ด้านความรักและศรัทธาในอาชีพครู และด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ ทั้งผู้ชายและผู้หญิงมีคุณลักษณะ เฉลี่ยไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.4 ค่าสถิติพื้นฐานคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูเฉลี่ยจำแนกตามอายุ

คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู	N	Mean	SD
การเป็นแบบอย่างที่ดี	ไม่เกิน 30 ปี	144	4.59
	31-40 ปี	91	4.59
	41-50 ปี	43	4.69
	51 ปีขึ้นไป	14	4.78

ตารางที่ 4.4 ค่าสถิติพื้นฐานคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูเฉลี่ยจำแนกตามอายุ (ต่อ)

คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู		N	Mean	SD
ความเสียสละ	ไม่เกิน 30 ปี	144	4.65	0.42
	31-40 ปี	91	4.59	0.47
	41-50 ปี	43	4.70	0.41
	51 ปีขึ้นไป	14	4.66	0.35
ความรักและศรัทธาในอาชีพครู	ไม่เกิน 30 ปี	144	4.61	0.42
	31-40 ปี	91	4.60	0.45
	41-50 ปี	43	4.73	0.36
	51 ปีขึ้นไป	14	4.81	0.22
ความรักและเมตตาต่อศิษย์	ไม่เกิน 30 ปี	144	4.67	0.43
	31-40 ปี	91	4.67	0.44
	41-50 ปี	43	4.79	0.29
	51 ปีขึ้นไป	14	4.73	0.40
การศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ	ไม่เกิน 30 ปี	144	4.54	0.49
	31-40 ปี	91	4.50	0.52
	41-50 ปี	43	4.68	0.35
	51 ปีขึ้นไป	14	4.62	0.55
โดยรวม	ไม่เกิน 30 ปี	144	4.61	0.39
	31-40 ปี	91	4.59	0.43
	41-50 ปี	43	4.72	0.31
	51 ปีขึ้นไป	14	4.72	0.29

จากตารางที่ 4.4 พบว่า คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมมีค่าเฉลี่ยจำแนกตามอายุ (ค่าเฉลี่ย 4.59-4.72) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า ทุกด้าน ได้แก่ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความเสียสละ ด้านความรักและศรัทธาในอาชีพครู ด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ และด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอผู้ตอบแบบสอบถามทุกช่วงอายุมีคุณลักษณะมีค่าเฉลี่ย (ค่าเฉลี่ย 4.50-4.81)

ตารางที่ 4.5 การวิเคราะห์ความแปรปรวนคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูจำแนกตามอายุ

คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู	แหล่งความแปรปรวน					
	SS	df	MS	F	Sig.	
การเป็นแบบอย่างที่ดี	Between Groups	0.78	3	0.26	1.54	.21
	Within Groups	48.88	288	0.17		
	Total	49.66	291			
ความเสียสละ	Between Groups	0.36	3	0.12	0.64	.59
	Within Groups	53.75	288	0.19		
	Total	54.10	291			
ความรักและศรัทธาในอาชีพครู	Between Groups	1.07	3	0.36	2.05	.11
	Within Groups	50.05	288	0.17		
	Total	51.12	291			
ความรักและเมตตาต่อศิษย์	Between Groups	0.47	3	0.16	0.93	.43
	Within Groups	49.15	288	0.17		
	Total	49.63	291			
การศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ	Between Groups	1.13	3	0.38	1.61	.19
	Within Groups	67.22	288	0.23		
	Total	68.35	291			
โดยรวม	Between Groups	0.64	3	0.21	1.42	.24
	Within Groups	43.38	288	0.15		
	Total	44.02	291			

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีช่วงอายุแตกต่างกันมี คุณลักษณะของครู ที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมมีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกันและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า ทุกด้าน ได้แก่ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความเสียสละ ด้านความรักและศรัทธาในอาชีพครู ด้าน

ความรักและเมตตาต่อศิษย์ และด้านการศึกษาคหาความรู้ที่อยู่เสมอผู้ตอบแบบสอบถามที่มีช่วงอายุต่างกันมีคุณลักษณะเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.6 ค่าสถิติพื้นฐานคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูเฉลี่ยจำแนกตามระดับการศึกษา

คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู	ระดับการศึกษา	N	Mean	SD
การเป็นแบบอย่างที่ดี	ต่ำกว่าปริญญาตรี	16	4.52	0.51
	ปริญญาตรี	234	4.59	0.42
	ปริญญาโทหรือสูงกว่า	42	4.76	0.30
ความเสียสละ	ต่ำกว่าปริญญาตรี	16	4.51	0.59
	ปริญญาตรี	234	4.61	0.44
	ปริญญาโทหรือสูงกว่า	42	4.82	0.27
ความรักและศรัทธาในอาชีพครู	ต่ำกว่าปริญญาตรี	16	4.59	0.53
	ปริญญาตรี	234	4.61	0.42
	ปริญญาโทหรือสูงกว่า	42	4.81	0.28
ความรักและเมตตาต่อศิษย์	ต่ำกว่าปริญญาตรี	16	4.59	0.54
	ปริญญาตรี	234	4.67	0.42
	ปริญญาโทหรือสูงกว่า	42	4.83	0.30
การศึกษาคหาความรู้อยู่เสมอ	ต่ำกว่าปริญญาตรี	16	4.58	0.56
	ปริญญาตรี	234	4.52	0.49
	ปริญญาโทหรือสูงกว่า	42	4.70	0.36
โดยรวม	ต่ำกว่าปริญญาตรี	16	4.56	0.52
	ปริญญาตรี	234	4.60	0.39
	ปริญญาโทหรือสูงกว่า	42	4.79	0.25

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทุกระดับการศึกษามีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.56-4.79) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า ทุกด้าน ได้แก่ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความเสียสละ ด้านความรักและศรัทธาในอาชีพครู ด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ และด้านการศึกษาคหาความรู้อยู่เสมอ ผู้ตอบแบบสอบถามทุกระดับการศึกษามีคุณลักษณะเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.51-4.83)

ตารางที่ 4.7 การวิเคราะห์ความแปรปรวนคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูจำแนกตามระดับการศึกษา

คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณ ความเป็นครู	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
การเป็นแบบอย่างที่ดี	Between Groups	1.19	2	0.59	3.54*	.03
	Within Groups	48.47	289	0.17		
	Total	49.66	291			
ความเสียสละ	Between Groups	1.79	2	0.90	4.95*	.01
	Within Groups	52.31	289	0.18		
	Total	54.10	291			
ความรักและศรัทธาในอาชีพครู	Between Groups	1.60	2	0.80	4.65*	.01
	Within Groups	49.52	289	0.17		
	Total	51.12	291			
ความรักและเมตตาต่อศิษย์	Between Groups	1.06	2	0.53	3.16*	.04
	Within Groups	48.56	289	0.17		
	Total	49.63	291			
การศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ	Between Groups	1.20	2	0.60	2.58	.08
	Within Groups	67.15	289	0.23		
	Total	68.35	291			
โดยรวม	Between Groups	1.30	2	0.65	4.40**	.01
	Within Groups	42.72	289	0.15		
	Total	44.02	291			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความเสียสละ ด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ และด้านความรักและศรัทธาในอาชีพครูของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษา

แตกต่างกันมีคุณลักษณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ส่วนด้าน การศึกษาหาความรู้อยู่เสมอมีคุณลักษณะเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน

เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างผู้วิจัยจึงได้ทำการเปรียบเทียบรายคู่ของแต่ละด้านที่ผู้ตอบ แบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีคุณลักษณะ แตกต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 การเปรียบเทียบรายคู่ของคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูจำแนกตาม ระดับการศึกษา

คุณลักษณะของครูที่มี จิตวิญญาณความเป็นครู	(I)	(J)	(I-J)	Sig.
การเป็นแบบอย่างที่ดี	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	0.08	.78
		ปริญญาโทหรือสูงกว่า	0.25	.13
	ปริญญาตรี	ปริญญาโทหรือสูงกว่า	0.17*	.05
ความเสียสละ	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	0.11	.62
		ปริญญาโทหรือสูงกว่า	0.31*	.05
	ปริญญาตรี	ปริญญาโทหรือสูงกว่า	0.21*	.02
ความรักและศรัทธาในอาชีพ ครู	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	0.02	.99
		ปริญญาโทหรือสูงกว่า	0.23	.18
	ปริญญาตรี	ปริญญาโทหรือสูงกว่า	0.21*	.01
ความรักและเมตตาต่อศิษย์	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	0.08	.75
		ปริญญาโทหรือสูงกว่า	0.24	.14
	ปริญญาตรี	ปริญญาโทหรือสูงกว่า	0.16	.07
โดยรวม	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	0.04	.91
		ปริญญาโทหรือสูงกว่า	0.23	.13
	ปริญญาตรี	ปริญญาโทหรือสูงกว่า	0.19*	.02

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.8 พบว่าคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวม ผู้ที่มีระดับ การศึกษา ปริญญาโทหรือสูงกว่าจะมีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า

ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้ที่มีระดับการศึกษา ปริญญาโทหรือสูงกว่าจะมีคุณลักษณะเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ด้านความเสียสละ ผู้ที่มีระดับการศึกษา ปริญญาโทหรือสูงกว่าจะมีคุณลักษณะเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาโทหรือสูงกว่าจะมีคุณลักษณะความคิดเห็นเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกันด้านความรักและศรัทธาในอาชีพครูผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาโทหรือสูงกว่าจะมีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกันส่วนด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ ไม่พบความแตกต่างรายคู่

ตารางที่ 4.9 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู จำแนกตามตำแหน่ง

คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณ ความเป็นครู	ตำแหน่ง	จำนวน	Mean	SD	t	Sig.
การเป็นแบบอย่างที่ดี	ข้าราชการ	153	4.67	0.36	2.52	.01
	ครูอัตราจ้าง	139	4.55	0.46		
ความเสียสละ	ข้าราชการ	153	4.68	0.39	1.85	.07
	ครูอัตราจ้าง	139	4.59	0.47		
ความรักและศรัทธาในอาชีพครู	ข้าราชการ	153	4.71	0.36	3.11	.00
	ครูอัตราจ้าง	139	4.56	0.47		
ความรักและเมตตาต่อศิษย์	ข้าราชการ	153	4.74	0.38	2.01	.05
	ครูอัตราจ้าง	139	4.64	0.45		
การศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ	ข้าราชการ	153	4.62	0.44	2.79	.01
	ครูอัตราจ้าง	139	4.47	0.52		
โดยรวม	ข้าราชการ	153	4.68	0.34	2.74	.01
	ครูอัตราจ้าง	139	4.56	0.43		

จากตารางที่ 4.9 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีตำแหน่งต่างกันมีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่าด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความรักและศรัทธาในอาชีพครู ด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ และด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีตำแหน่ง

ต่างกันมีคุณลักษณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านความเสียสละผู้ตอบแบบสอบถามที่มีตำแหน่ง ต่างกันคุณลักษณะไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.10 ค่าสถิติพื้นฐานคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูเฉลี่ยจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู	ประสบการณ์	N	Mean	SD
การเป็นแบบอย่างที่ดี	ต่ำกว่า 10 ปี	200	4.57	0.42
	10-19 ปี	64	4.66	0.42
	20-29 ปี	20	4.81	0.26
	30 ปีขึ้นไป	8	4.85	0.18
ความเสียสละ	ต่ำกว่า 10 ปี	200	4.61	0.44
	10-19 ปี	64	4.67	0.43
	30 ปีขึ้นไป	8	4.83	0.24
คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู	ประสบการณ์	N	Mean	SD
ความรักและศรัทธาในอาชีพครู	ต่ำกว่า 10 ปี	200	4.59	0.44
	10-19 ปี	64	4.68	0.38
	20-29 ปี	20	4.81	0.25
	30 ปีขึ้นไป	8	4.83	0.29
ความรักและเมตตาต่อศิษย์	ต่ำกว่า 10 ปี	200	4.66	0.44
	10-19 ปี	64	4.74	0.34
	20-29 ปี	20	4.78	0.34
	30 ปีขึ้นไป	8	4.93	0.14
การศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ	ต่ำกว่า 10 ปี	200	4.51	0.50
	10-19 ปี	64	4.57	0.46
	20-29 ปี	20	4.78	0.39
	30 ปีขึ้นไป	8	4.74	0.36
โดยรวม	ต่ำกว่า 10 ปี	200	4.59	0.41
	10-19 ปี	64	4.66	0.36
	20-29 ปี	20	4.78	0.27
	30 ปีขึ้นไป	8	4.83	0.22

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทุกช่วงประสบการณ์การทำงานมีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.59-4.83) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า ทุกด้าน ได้แก่ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความเสียสละ ด้านความรักและ ศรัทธาในอาชีพครู ด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ และด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ผู้ตอบแบบสอบถามทุกช่วงประสบการณ์มีคุณลักษณะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.51-4.93)

ตารางที่ 4.11 การวิเคราะห์ความแปรปรวนคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณ ความเป็นครู	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
การเป็นแบบอย่างที่ดี	Between Groups	1.72	3	0.57	3.44	.02
	Within Groups	47.94	288	0.17		
	Total	49.66	291			
ความเสียสละ	Between Groups	0.57	3	0.19	1.03	.38
	Within Groups	53.53	288	0.19		
	Total	54.10	291			
ความรักและศรัทธาในอาชีพครู	Between Groups	1.33	3	0.44	2.57	.06
	Within Groups	49.79	288	0.17		
	Total	51.12	291			
ความรักและเมตตาต่อศิษย์	Between Groups	0.91	3	0.31	1.80	.15
	Within Groups	48.71	288	0.17		
	Total	49.63	291			

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกันมีคุณลักษณะของครู ที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมมีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกันและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่าด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณลักษณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ที่เหลือ ได้แก่ ด้านความเสียสละ ด้านความรักและศรัทธาในอาชีพครู ด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ และด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ มีคุณลักษณะไม่แตกต่างกัน

เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่าง ผู้วิจัยจึงได้ทำการเปรียบเทียบรายคู่ของแต่ละด้าน ที่ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีช่วงประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีคุณลักษณะแตกต่างกันดังแสดงในตาราง 4.12

ตารางที่ 4.12 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีจำแนกตามช่วงประสบการณ์การทำงาน

คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณ ความเป็นครู	(I)	(J)	(I-J)	Sig.
การเป็นแบบอย่างที่ดี	ต่ำกว่า 10 ปี	10 – 19 ปี	0.09	.52
		20 – 29 ปี	0.24	.10
		30 ปีขึ้นไป	0.28	.31
	10 – 19 ปี	20 – 29 ปี	0.15	.56
		30 ปีขึ้นไป	0.19	.67
		20 – 29 ปี	30 ปีขึ้นไป	0.04

จากตารางที่ 4.12 พบว่า คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีทุกช่วงประสบการณ์การทำงานไม่พบความแตกต่างรายคู่

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่น ๆ

จากแบบสอบถามที่เป็นข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ผู้วิจัยได้สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ดังนี้

ข้อคิดเห็น

1. ครูจะต้องเข้าใจตัวนักเรียน
2. การเป็นครูที่ดีด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู
3. ครูในสมัยนี้มีความเข้าใจในเนื้อหาหรือบทเรียนค่อนข้างน้อย
4. เป็นคนดีต่อทุกคน เป็นตัวอย่างต่อลูกศิษย์
5. จิตวิญญาณความเป็นครู เกิดจากความรัก ความเอาใจใส่ การดูแล ระเบียบวินัยให้ความรู้เนื้อหาที่เหมาะสมกับนักเรียน คอยให้คำปรึกษาเวลาที่นักเรียนมีปัญหา
6. ให้ความรัก ความเอาใจใส่ ดูแลเหมือนลูกหลานตนเอง

7. ครูต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครู มีความเมตตา เสียสละต่อศิษย์ ไม่ว่าจะแบบไหน จะต้องรักและเมตตาเท่ากัน เปรียบศิษย์เหมือนบุตรของตน

8. จิตวิญญาณครูอยู่ที่การปฏิบัติหน้าที่ การดูแลเอาใจใส่

9. การดูแลเอาใจใส่ รู้หน้าที่ ปฏิบัติตามข้อตกลงในการทำงาน มีความรับผิดชอบ คือ จิตวิญญาณครู

10. จิตวิญญาณความเป็นครูมีทุกคน อยู่ที่เราจะวางตัวอย่างไร การรัก ความเอาใจใส่ต่อเด็ก ๆ ให้ความรู้ ความใส่ใจ คือจิตวิญญาณความเป็นครู

11. ครูควรมีความห่วงใย ใส่ใจต่อปัญหาที่เด็กพบให้มากขึ้น

12. ครูที่บรรจุใหม่ ควรได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์จากผู้เชี่ยวชาญทุกเรื่อง เพื่อเป็นการบ่มเพาะจิตวิญญาณความเป็นครู

ข้อเสนอแนะ

1. ต้องมีการฝึกอบรมครูอยู่เสมอ เพื่อเพิ่มความรู้และนำไปสอนผู้เรียน

2. แบบประเมินเนื้อหาดี

3. ควรสอนด้วยความรักและเอาใจใส่

4. จัดหาครูพี่เลี้ยงและมีประสบการณ์ถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์อย่างมืออาชีพ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 สรุปสาระสำคัญและผลการศึกษาได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1

1.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จำแนกตามสถานภาพ

2. สมมติฐานในการวิจัย

ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ที่มีสถานภาพต่างกัน มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูแตกต่างกัน

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 1,209 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ.2562 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จำนวน 292 คน ซึ่งได้มาโดยการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan)

3.1.2.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ดังนี้

ชั้นที่ 1 สุ่มโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 4 ขนาดคือ ขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1, 2562) และใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้โรงเรียนอนุราชประสิทธิ์ โรงเรียนอนุบาลนนทบุรี โรงเรียนทานสัมฤทธิ์วิทยา โรงเรียนชุมชนวัดสมรโกฏิ (อยู่พูนราษฎร์บำรุง) โรงเรียนกลาโหมอุทิศ โรงเรียนวัดแจ้งศิริสัมพันธ์ (สโสมสรสากุลอุทิศ) โรงเรียนวัดปากน้ำ (พิบูลสงคราม) โรงเรียนวัดฝาง และโรงเรียนวัดปราสาท (ปราสาทวิทยา)

ขั้นที่ 2 กำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจากสัดส่วนของประชากรในแต่ละโรงเรียน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถาม สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษาตำแหน่งและประสบการณ์การทำงาน ตอนที่ 2 แบบสอบถามคุณลักษณะครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 50 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จัดแบ่งเป็น 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มีค่าความเชื่อมั่นโดยรวมเท่ากับ 0.975

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และใช้ค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้

5.1 สถิติพื้นฐานในการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อแสดงระดับตามเกณฑ์กำหนด

5.2 ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งและประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูต่างกัน ทดสอบความต่างกันของตัวแปร โดยการทดสอบค่า t - test สำหรับกรณีจำแนก 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of Variance) กรณีจำแนกมากกว่า 2 กลุ่ม เมื่อพบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม นำมาทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย เป็นรายคู่ภายหลัง (Post-hoc test)

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผลวิจัยสรุปได้ดังนี้

5.1.1 การศึกษาคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภูเขต 1 มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.63) และรายด้านในด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีด้านความเสียสละ ด้านความรัก และศรัทธาในอาชีพครู ด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ และด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมออยู่ในระดับมากที่สุด

5.1.2 ศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ปรากฏผลดังนี้

5.1.2.1 ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จำแนกตามเพศมีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีค่าเฉลี่ยโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ เพศชายมีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงกว่าเพศหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ทุกด้าน ได้แก่ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความเสียสละ ด้านความรักและศรัทธาในอาชีพครู และด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ทั้งเพศชาย และเพศหญิง มีความเห็นเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน

5.1.2.2 ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จำแนกตามอายุ มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเฉลี่ยไม่แตกต่างกันและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่าทุกด้านได้แก่ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความเสียสละ ด้านความรักและศรัทธาในอาชีพครู ด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ และด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ เฉลี่ยไม่แตกต่างกัน

5.1.2.3 ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จำแนกตามระดับการศึกษา มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู โดยรวมมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านและพบว่าด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความเสียสละ ด้านความรักเมตตาต่อศิษย์ ด้านความรักและศรัทธาในอาชีพครู ผู้ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ มีความเห็นเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน

5.1.2.4 ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความรักและศรัทธาในอาชีพครู ด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ และด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ผู้ที่มีตำแหน่งต่างกันมีคุณลักษณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านความเสียสละมีคุณลักษณะเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน

5.1.2.5 ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมมีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณลักษณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ได้แก่ด้านความเสียสละ ด้านความรักและศรัทธาในอาชีพครู ด้านความรัก และเมตตาต่อศิษย์ และด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ความเห็นเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน

5.2 อภิปรายผล

จากผลการศึกษาคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

5.2.1 ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ ด้านความเสียสละ ด้านความรักและศรัทธาในอาชีพครู ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีและด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ซึ่งสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

5.2.1.1 ด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในระดับมากที่สุดในด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ตระหนักในเรื่องจิตวิญญาณความเป็นครู ครูจะต้องมีความรักและเมตตาต่อศิษย์ รักศิษย์ดังลูก และครูต้องเมตตา รักเข้าใจ เอาใจใส่ดูแลลูกศิษย์ ห่วงใยว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ลูกศิษย์ประสบให้เกียรติและยอมรับในความแตกต่าง ไม่ดูถูกหรือเหยียดหยามลูกศิษย์ ให้การช่วยเหลือทั้งทางด้านการเรียนและชีวิต ครูต้องมีความคิดที่เป็นบวกต่อศิษย์ และยังสอดคล้องกับ ทศนา ประสานศรี (2562) กล่าวว่าครูต้องมีความรัก ความเมตตาต่อศิษย์ มีใจผูกพันด้วยความห่วงใยศิษย์ แนะนำให้กำลังใจแก่ศิษย์ มีใจเป็นกลาง ปฏิบัติตนต่อศิษย์โดยเท่าเทียมกันมีจิตใจโอบอ้อมอารี มีความรักต่อศิษย์เปรียบเทียบกับสามเหลี่ยมซึ่งทั้งสามด้านประกอบด้วย 1) ความสนิทสนม 2) ความหลงใหล 3) ความผูกพัน สำหรับความรัก ความเมตตาต่อศิษย์ เป็นการแสดงความสงสาร ความปรารถนาที่ดี จะให้ศิษย์พ้นทุกข์ มีแต่ความสุข มีเมตริจิต ปราศจากกิเลสทั้งปวง ความเมตตาเป็นหลักธรรมให้คนเรานำมาประพฤติ ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

5.2.1.2 ด้านความเสียสละ ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู ในระดับมากที่สุด ในด้านความเสียสละ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเสียสละเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานของผู้ประกอบวิชาชีพครู อาชีพครูเป็นอาชีพที่เสียสละเป็นอย่างยิ่ง เพราะครูต้องทำงานหนัก มีภาระบทบาทอย่างหลากหลายที่ต้องทำในแต่ละวัน โดยนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ดังนั้นครูที่ดีจึงต้องมีความเสียสละในสิ่งต่างๆ มากมายเพื่อพัฒนาลูกศิษย์ สังคมและประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง (ธราญา จิตรชญาณนิช, 2550) สอดคล้องกับ ทศนา ประสานศรี (2562) กล่าวว่าครูมีความเสียสละสิ่งของที่ตนมีอยู่ให้กับศิษย์ เพื่อนครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองหรือส่วนรวมด้วยความเต็มใจไม่หวังผลตอบแทนได้แก่ การเสียสละทรัพย์สิน กำลังกาย วาจาและกำลังใจ ความสุขสบายส่วนตน อุทิศตนทั้งกำลังกาย กำลังใจและเวลา

ตั้งใจอบรม สั่งสอนให้ความรู้แก่ศิษย์ด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เพื่อประโยชน์ของศิษย์ ประกอบกับจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นคุณลักษณะของบุคคลในการมีจิตวิญญาณที่ปฏิบัติตนเพื่อนำไปสู่การเป็นที่ยอมรับและภาคภูมิใจในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคคลอื่น ประกอบด้วย การปฏิบัติต่อศิษย์โดยเสมอภาค ความเชื่อในศักยภาพของมนุษย์และการเสียสละในงานครู (ณัฐภรณ์ หลาวทอง และ ปิยะวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ, 2553) สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพิชญา โคทวี (2557) พบว่าองค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครูจะต้องมีความเสียสละ มีความรักศรัทธาในวิชาชีพครู การเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ความรัก เมตตาต่อศิษย์ และความรับผิดชอบ มองนักเรียนว่ามีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และมีศักยภาพ มีแรงจูงใจให้แสดงภาวะผู้นำออกมาเพิ่มขึ้น มีความสุขและมีความภาคภูมิใจในอาชีพครู

5.2.1.3 ความรักและศรัทธาในอาชีพครู ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1 มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในระดับมากที่สุด ในด้านความรัก และศรัทธาในอาชีพครู ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพครูด้วยความสมัครใจ มีความตั้งใจปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดผลดีและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม (จันทร์ต้น ภูติอริยวัฒน์, 2560) หากบุคคลมีความเชื่อมั่นศรัทธาในตนเองจะทำให้เกิดพลัง กำลังใจที่จะดำเนินงานและดำเนินชีวิตให้ผ่านพ้นอุปสรรค ประสบผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ (สจิวรรณ ทรรพสุ, 2560) ครูที่ปฏิบัติหน้าที่ครูจึงต้องมีจิตวิญญาณครู คือความรักในอาชีพครู อย่างแท้จริง จิตวิญญาณความเป็นครูมีผลทำให้ครูมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู (ธรรมนันทิกา แจ็งสว่าง, 2554) ครูมีความเชื่อมั่นในอาชีพของตนมีความรักและศรัทธาในอาชีพครู ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต ตามกฎระเบียบแบบแผนของสถานศึกษา รักษาชื่อเสียงของสถานศึกษาที่สังกัดอยู่ ครูเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพและรักษาความสามัคคีในหมู่คณะ ตลอดจนมีความตระหนักว่า อาชีพนี้เป็นอาชีพที่มีเกียรติได้รับการยอมรับนับถือ การยกย่องให้เกียรติจากบุคคลทั่วไปอย่างกว้างขวาง ครูจึงต้องตระหนักในหน้าที่ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ และภูมิใจ (ผกาทิพย์ ทรัพย์วิริยะกุล, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรรัตน์ แก่นสาร (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครูของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความสอดคล้องในระดับมากมี 7 องค์ประกอบคือ ความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ ความรักและศรัทธาในวิชาชีพ การมีจิตวิทยาในการสอนการเป็นแบบอย่างที่ดี การมีคุณธรรมและจริยธรรม การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมีความเป็นกัลยาณมิตร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของจิตวิญญาณความเป็นครู สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพิชญา โคทวี (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู สำหรับนักศึกษา ครุศาสตร์ในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า

จิตวิญญาณอันความเป็นครูประกอบด้วย การเห็นคุณค่าในตนเอง ศรัทธาในวิชาชีพ หมายถึงความเชื่อในทางที่ดีต่อการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติงานในวิชาชีพครู เพราะคนที่จะมาเป็นผู้ที่สอนจะต้องมีความเชื่อเบื้องต้นว่าครูสามารถพัฒนาเด็กให้เป็นคนดีของสังคมได้ และสามารถเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ในงานครูได้ด้วยใจรักและศรัทธาในวิชาชีพครู สอดคล้องกับ ดวงใจ ชนะสิทธิ์ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุ ของการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ภูมิภาคตะวันตก ผลการวิจัยพบว่าระดับพฤติกรรมของจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏภูมิภาคตะวันตก ภาพรวมมีระดับพฤติกรรมของจิตวิญญาณความเป็นครู อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านความรัก และศรัทธาในวิชาชีพครูมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

5.2.1.4 ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ครูโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1 มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู ในระดับมากที่สุด ในด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1 ประพฤติปฏิบัติตน เป็นตัวอย่างที่ดีทั้งทางกาย วาจาและจิตใจ ระมัดระวังในการกระทำและการพูดของตนอยู่เสมอ ไม่พูดจาก้าวร้าว หยาบคาย ไม่โกรธง่าย กระทำ ตนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม มีกิริยามารยาท แต่งกายสุภาพเรียบร้อย เหมาะสมกับ กาลเทศะ (ทัศนาศรี, 2561) การแสดงตนเป็นตัวอย่างที่ดีถือว่าครูเป็นผู้นำในการพัฒนาศิษย์ อย่างแท้จริง และการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นการแสดงออกอย่างสม่ำเสมอของครูที่ ศิษย์สามารถสังเกต รับรู้ได้เอง (พระครูปลัดไทรทอง สุธมโม, 2555) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธรรม นันทิกานันท์ (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องประสบการณ์ของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู: การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา ผลการวิจัยพบว่าการมีครูของตนเองเป็นต้นแบบของการทำงานเป็น ครูที่ดี และยังได้มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับครูต้นแบบของตนเองในลักษณะต่าง ๆ เช่น ได้พบเห็น การกระทำหรือการแสดงออกของครูต้นแบบที่ปฏิบัติต่อนักเรียนหรือมีโอกาสดูใกล้ชิดและได้รับการ ดูแลช่วยเหลือ จากครูต้นแบบจะทำให้เกิดจิตวิญญาณความเป็นครูได้สอดคล้องกับ ญัฐภรณ์ หลาวทอง และ ปิยะวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบวัดจิตวิญญาณความเป็นครู ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบจิตวิญญาณความเป็นครู มี 7 องค์ประกอบ คือ ความ รับผิดชอบในหน้าที่ ความรักในอาชีพ การรักและเมตตาเพื่อนมนุษย์ ความเสียสละ ความอดทน ความยุติธรรม และการเป็นแบบอย่างที่ดี

5.2.1.5 ด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1 มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในระดับมากที่สุด ในด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะครูติดตามข่าวสารเหตุการณ์บ้านเมือง เศรษฐกิจ สังคม การเมืองอยู่เสมอ มีความประพฤติเหมาะสมกับสถานภาพความเป็นครู มีความ

รับผิดชอบ กระตือรือร้น เอาใจใส่ในการปฏิบัติตน ศึกษาค้นคว้าความรู้ใหม่เกี่ยวกับวิชาชีพอยู่เสมอ มีการวางแผนพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ และเนื่องจากมีการพัฒนาเทคโนโลยีที่ต่อเนื่อง ทำให้ครูมีการปรับตัวเพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ และยุคสมัย ทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อพัฒนาการทางวิทยาการ นอกจากนี้หน้าที่ในการสอนแล้วครู ยังต้องมุ่งที่จะพัฒนาตนเอง เพิ่มคุณวุฒิและความรู้ให้ตรงกับงานที่ตนรับผิดชอบ มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ทันสมัย ศึกษาหาความรู้ให้ตรงกับงานที่ตนรับผิดชอบ มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ทันสมัย ศึกษาหาความรู้ นำเทคนิควิทยาการใหม่ ๆ ใช้วิธีการที่หลากหลายเข้ามาช่วยพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู อย่างเป็นระบบมากขึ้น เพื่อช่วยให้ครูมีความรู้ ความสามารถพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น และเพื่อสนองตอบความต้องการของผู้เรียนให้ได้มากที่สุด (ผกาทิพย์ ทรัพย์วิริยะกุล, 2560) สอดคล้องกับ มะลิวัลย์ สมศักดิ์. (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่ององค์ประกอบและตัวชี้วัด จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า องค์ประกอบของการจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นแบบอย่างที่ดี ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพ คุณธรรม จริยธรรม ก้าวทันและใช้เทคโนโลยี และพัฒนาตนเอง ซึ่งองค์ประกอบด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบที่อธิบายจิตวิญญาณความเป็นครูได้มากที่สุด และสอดคล้องกับองค์ประกอบการปฏิบัติการสอนของ กิตติพันธ์ โนสุ และเสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2558) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูที่ดีต้องมีศาสตร์และศิลป์ ในการจัดการเรียนรู้และที่สำคัญที่สุดต้องจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขพร้อมทั้งดูแล ช่วยเหลือ นักเรียน เสมือนพ่อแม่ดูแลลูกหรือมีความรัก ความเมตตาต่อเด็ก งานของครูจึงต้องเกี่ยวข้องกับ วิชาการตลอดเวลาจึงต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาตนเองจึง เป็นองค์ประกอบหนึ่งของจิตวิญญาณความเป็นครู

5.2.2 การศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียน ประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ปรากฏผลดังนี้

5.2.2.1 ครูโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จำแนกตามเพศ มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมมีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความเสียสละ ด้านความรักและศรัทธา ในอาชีพและด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ ทั้งเพศชายและเพศหญิง มีความเห็นเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ประกอบการอาชีพครูมักจะได้รับ การยกย่องจากสังคมว่า เป็นผู้มีความดี เป็นผู้เต็มเต็ม “ลูกศิษย์” ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งกาย วาจา ใจ ด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู ไม่ว่าจะ เป็น เพศชายหรือเพศหญิงก็ตาม ผู้ประกอบวิชาชีพครูต้องให้ ความสำคัญกับการเป็นแบบอย่างที่ดี มีความเสียสละ มีความรักและศรัทธาในอาชีพครู และมีความรัก และเมตตาต่อศิษย์เพื่อให้เหมาะสมกับการที่ได้รับการยกย่องจากสังคม สอดคล้องกับ Stephen Covey (2004) ได้ศึกษาวิจัยความฉลาดทางจิตวิญญาณของครูผู้สอน พบว่า ความฉลาดของจิต

วิญญาณเป็นหัวใจสำคัญและเป็นจุดเริ่มต้นของความฉลาดในด้านอื่น ๆ ความฉลาดทางจิตวิญญาณในบริบทเพศชาย และเพศหญิง พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างความฉลาดทางจิตวิญญาณของเพศชายและเพศหญิง สอดคล้องกับ ฐานรัตน์ จินรัตน์ (2561) กล่าวว่า การปฏิบัติงานในองค์กรย่อมแตกต่างกันไปตามเพศ เมื่อถือความแตกต่างเป็นเกณฑ์แล้ว ผู้ที่เป็นเพศชายหรือเพศหญิงจะคิดเหมือนบุคคลที่เป็นเพศเดียวกันทั้งหมด และจะต้องคิดต่างไปจากบุคคลที่มีเพศตรงกันข้าม ในความเป็นจริงแล้วไม่ว่าจะเป็นเพศชาย หรือเพศหญิง ก็อาจคิดเหมือนกันได้ในบางเรื่อง เพศชายบางคน อาจคิดเหมือนเพศหญิงบางคนได้ เมื่อเทียบฐานะโดยรวมแล้วบุคคลเพศชายและเพศหญิง มีฐานะทางวัฒนธรรมและสังคมต่างกัน จึงทำให้มีหลักฐานเชื่อได้ว่าความคิดเห็นของแต่ละเพศไม่แตกต่างกัน ดังนั้น เพศชายและเพศหญิงมีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูไม่แตกต่างกัน

5.2.2.2 ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จำแนกตามอายุ คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมมีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่าทุกด้านได้แก่ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความเสียสละ ด้านความรักและความศรัทธาในอาชีพ ด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ และด้านการศึกษาค้นคว้าความรู้อยู่เสมอ โดยเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานทั้งนี้อาจเป็นเพราะจิตวิญญาณเป็นความรู้สึกภายในบุคคล เกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยม ความรู้สึกที่ครูจะต้องปฏิบัติ เพราะถ้าครูไม่มีจิตวิญญาณความเป็นครู ย่อมไม่สามารถประกอบอาชีพนี้ได้อย่างมีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับของสังคม (สุพิชญา โคทวิ, 2557) และจากการศึกษาของ Muchinsky 1993, อ้างถึงใน (พิมพ์ลักษณ์ เสงสมบูรณ์, 2551) กล่าวว่า การปฏิบัติงานของบุคคลเกิดจากบุคลิกลักษณะส่วนบุคคลด้านหนึ่งคืออายุ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปราณี จันทรราชชัย. (2550) ซึ่งพบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นครู คือ อายุ ดังนั้นครูที่มีช่วงอายุแตกต่างกัน จึงมีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูไม่แตกต่างกัน

5.2.2.3 ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จำแนกตามระดับการศึกษา มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า ด้านความเสียสละ และด้านความรักและศรัทธาในอาชีพครู ผู้ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีและด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ ผู้ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูที่มีระดับการศึกษาปริญญาโทหรือสูงกว่า มีความเข้าใจในนโยบายการศึกษา มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูมากกว่า ครูที่มีวุฒิมัธยมศึกษาในระดับปริญญาตรี (โชคอนันต์ จึงเจริญรัตน์, 2555) สอดคล้องกับการวิจัยของ ผกาทิพย์ ทรัพย์วิริยะกุล (2560) นอกจากนี้คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูต้องเกิดจาก

“ใจ” หรือ “จิตสำนึก” เป็นผู้เสียสละรักและศรัทธาในอาชีพ พุ่มเทในการปฏิบัติหน้าที่ ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพ คุณลักษณะดังกล่าวจะนำไปสู่จิตวิญญาณความเป็นครู (พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปัญญา, 2562) สอดคล้องกับการวิจัยของปิยะวัฒน์ กรมระรวย (2560) ปกรณ์ สิงห์สุริยา (2552) ธรรมนันท์กา แจ้งสว่าง (2554) ที่พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล มีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อจิตวิญญาณความเป็นครู ปัจจัยภายในตนเอง ภูมิหลัง หรือบุคคลทำให้การทำงานในอาชีพครูไปสู่สภาวะทางจิต และพฤติกรรมของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู ดังนั้น ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน จึงมีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูแตกต่างกัน

5.2.2.4 ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความรักและความศรัทธาในอาชีพครูและด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ผู้ที่มีตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์ ผู้ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านความเสียสละ ผู้ที่มีตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานทั้งนี้อาจเป็นเพราะจิตวิญญาณความเป็นเอกัตตา หรือ ปัจเจกบุคคลเป็นตัวตนที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ในการปฏิบัติตนเพื่อนำไปสู่การเป็นที่ยอมรับและภาคภูมิใจในการถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลอื่นในการปฏิบัติตนตามหน้าที่ครู การปฏิบัติต่อศิษย์ ดังนั้นการที่ครูโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ที่มีตำแหน่งต่างกัน ตามภาระหน้าที่ งานที่รับผิดชอบทั้งงานสอน งานพิเศษ งานบริหารตามที่โรงเรียนมอบหมาย จึงทำให้ข้าราชการครู ต้องประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของจรรยาบรรณวิชาชีพ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อตนเอง อีกทั้งครูเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาของชาติ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีมาตรฐานวิชาชีพครูเพื่อควบคุมดูแลการประกอบวิชาชีพครู ให้ดำรงไว้ซึ่งความถูกต้อง มีเกียรติ และศักดิ์ศรีของวิชาชีพปัจจุบันประเทศไทยใช้เกณฑ์ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ.2556 ซึ่งได้กำหนดมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา สำหรับเป็นแนวทางให้ครูมีคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งครูต้องประพฤติปฏิบัติตามประกอบด้วยมาตรฐาน 3 ด้าน คือ 1) มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ 2) มาตรฐานการปฏิบัติงาน 3) มาตรฐานการปฏิบัติตน (ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ, 2556) ดังนั้นรัฐจึงกำหนดให้ครูเป็นวิชาชีพควบคุมโดยกำหนดให้มีมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพตามที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษาในส่วนของครูที่อยู่ในภาคราชการ ได้กำหนดให้ครูเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพ ครูจะต้องมีคุณสมบัติ คุณลักษณะตามมาตรฐาน ตำแหน่ง และมาตรฐานวิทยฐานะ ซึ่งได้กำหนดสิ่งสำคัญกับความเป็นครู สอดคล้องกัน คือการกำหนดมาตรฐานการ

ปฏิบัติงานด้านจรรยาบรรณของวิชาชีพ คุณธรรม ระเบียบวินัย เพื่อให้ครูมีชื่อเสียง มีเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ มีความเป็นครู และมีจิตวิญญาณความเป็นครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) สอดคล้องกับงานวิจัยของ คุณัญญา สมจิตร ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดชุมพร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารที่มีตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา และระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดชุมพร ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.2.2.5 ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน มีคุณลักษณะของครูที่ดีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมมีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่าด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้ที่มีช่วงประสบการณ์แตกต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆ ได้แก่ด้านความเสียสละ ด้านความรักและศรัทธาในอาชีพครู ด้านความรักและเมตตาต่อศิษย์และด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ผู้ที่มีช่วงประสบการณ์ต่างกัน มีความเห็นเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประสบการณ์เป็นระยะเวลาทั้งหมดที่ทำงานในสายอาชีพครู (ปิยะวัฒน์ กรมระรวย, 2560) การเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นการประพฤติตนที่ถูกต้อง ดึงดม รมัตถะรัง ในการกระทำการพูดของตนอยู่เสมอ (ดวงใจ ชนะสิทธิ์, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Antonosky (1982, อ้างถึงใน หัตทยา มัทยาท, 2541) เชื่อว่าระยะเวลาของการทำงานของคนที่ปฏิบัติงานเวลานาน จะมีความเหนื่อยหน่ายน้อยกว่าคนที่ระยะเวลาในการปฏิบัติงานน้อย ทั้งนี้เพราะวัยวุฒิและประสบการณ์ที่มากขึ้น จะทำให้บุคคลมองการณ์กว้างไกล สุขุม รอบคอบยิ่งขึ้นและประสบการณ์การทำงานเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติงานของคนในองค์กร (Muchinsky 1993, อ้างถึงในพิมพ์ลักษณ์ เสงสมบุรณ์, 2551) และธงชัย สันติวงษ์ (2540, อ้างถึงในภัทรวดี วชิรธาดากุล, 2553) พบว่าประสบการณ์การทำงานส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบของจิตวิญญาณครู ดังนั้นประสบการณ์การทำงานของครูจึงมีผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครูและอรรถย คุณะสาระพันธ์. (2541) พบว่าครูในโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษาที่ 12 มีความทุ่มเทในการทำงานระดับมากเมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงานของครู พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

5.3.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการบริหารจัดการในสถานศึกษา ทั้งรูปแบบของการส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบ่มเพาะคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูให้กับบุคลากรในสถานศึกษา

5.3.1.2 สถานศึกษาชั้นพื้นฐานหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลวิจัยไปใช้ในการวางแผน กำหนดนโยบายในการพัฒนาครู เพื่อให้ครูมีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู

5.3.1.3 จากผลการวิจัยพบว่า ครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1 มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งโดยรวมและรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรสนับสนุนครูในฐานะผู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงต้องมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในด้านวิชาชีพ เทคโนโลยี บุคลิกภาพ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิชาการ เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมอยู่เสมอ

5.3.1.4 จากการเปรียบเทียบคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1 พบว่า

1) ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอมีความเห็นเฉลี่ยไม่ต่างกัน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมให้ครูมีการพัฒนาความรู้ความสามารถ เพราะในปัจจุบันวิทยาการศึกษา มีความเจริญก้าวหน้ามาก ครูมีภาระหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ และวิทยาการต่าง ๆ แก่ศิษย์ ครูจำเป็นต้องให้ความสนใจในการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ เพื่อนำมาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งอาชีพครูต้องใช้ความรู้เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพครู ครูจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเป็นประจำ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงวิชาการใหม่ ๆ

2) ครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยรวมต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านความรัก และเมตตาต่อศิษย์ มีความเห็นเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้การสนับสนุน ส่งเสริม ยกย่อง ครูที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรัก ความเมตตาต่อศิษย์ ไม่ว่าจะครูจะอยู่ในตำแหน่งใด ครูต้องยึดมั่นในคุณความดี มีความเมตตา กรุณา ปรารถนาดีต่อศิษย์อย่างเสมอภาค โดยสามารถเผื่อแผ่ และถ่ายทอดความรู้ ความดีของตนเองไปยังศิษย์ การที่จะประกอบอาชีพครูนั้น ครูต้องมีความรัก และเมตตาต่อศิษย์ รักและห่วงใยศิษย์ ประดุจลูกหลาน ใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม ให้ความช่วยเหลือ เอาใจใส่ดูแลศิษย์ ปรับปรุงวิธีการสอนและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 การศึกษาคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูสามารถเพิ่มตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาและครู เช่น จำแนกตามขนาดของโรงเรียน ตามกลุ่มสาระที่ทำการสอน ช่วงชั้นระดับชั้นในการสอน ตลอดจนถึงสังกัด และรูปแบบการจัดการศึกษา

5.3.2.2 ในการศึกษาครั้งนี้ จำกัดเฉพาะสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 เท่านั้น ดังนั้นจึงควรมีการกระจายกลุ่มตัวอย่างไปยังองค์การอื่นด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แตกต่างและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5.3.2.3 ควรใช้วิธีเก็บข้อมูลที่หลากหลายประกอบด้วย เช่น การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การวิเคราะห์เอกสารหลักฐาน

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2545** กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- _____. (2553). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- แก้วตา ไชยภักดี. (2554). **จิตวิญญาณความเป็นครู** ค้นเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2561, จาก <http://www.gotoknow.org/blog/kaewta/88103>.
- ภัตติกา ภูพานาม และ สมพงษ์ พันธุ์รัตน์. (2560). **การพัฒนาแบบวัดและเกณฑ์จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์และครุศาสตร์พิษณุโลก**. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
- กิตินันท์ โนสุและ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2557). **องค์ประกอบและตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดภาคเหนือตอนบน**. วารสารการวิจัยการสะลองคำมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. 8(1), 53-65.
- จรรยาศรี มาติลกโกวิท และคณะ. (2561) **รายงานการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูสำหรับครูก่อนประจำการและครูระหว่างประจำการ**. กรุงเทพฯ สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- โชคอนันต์ จีงเจริญรัตน์. (2555). **การวิเคราะห์ความเข้าใจและการปฏิบัติงานตามการรับรู้ของครูตามนโยบายการศึกษา**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฐานะรัตน์ จินรัตน์. (2561). **แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษาวิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ณัฐภรณ์ หลาวทอง และ ปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ. (2553) **รายงานการพัฒนาแบบวัดจิตวิญญาณความเป็นครู**. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ดวงใจ ชนะสิทธิ์. (2562). **ปัจจัยเชิงสาเหตุของการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูมิภาคตะวันตก** วิทยานิพนธ์คณะศึกษาศาสตร์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ดิเรก พรสีมาและคณะ. (2550). **การพัฒนาวิชาชีพครู**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ทัศน์า ประสานศรี. (2562). **การปลูกฝังจิตวิญญาณความเป็นครู**. วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. 10(29), 153 – 165.
- ธราญา จิตรชญาวณิช. (2560) **การศึกษาและความเป็นครูไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธรรมนันท์กา แจ้งสว่าง. (2554). **ประสบการณ์ของการเป็นครู ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยานิพนธ์ วท.ด. (วิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์)**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีรศักดิ์ อัครบวร. (2545). **ความเป็นครูไทย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. ก. พลพิมพ์.
- ประภัสสร ชโลธร. (2558). **กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมของครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู: กรณีศึกษา อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** วิทยานิพนธ์ วท.ด. วิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปราณี จันทราราชัย. (2551). **รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นครูมีอาชีพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปิยะวัฒน์ กรมระรวย. (2560). **โมเดลเชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิญญาณความเป็นครู** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ผกาทิพย์ ทรัพย์วิริยะกุล. (2560). **การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของกลุ่มโรงเรียนสหวิทยาเขตเบญจสิริ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ฝ่ายวิชาการ สถาบัน THE BEST CENTER. (ม.ป.ป.) **คู่มือสอบมาตรฐานวิชาชีพครู**. กรุงเทพฯ: บริษัทเดอะเบสต์เซ็นเตอร์อินเตอร์กรุ๊ป.
- พรรณอร อุซุภาพ. (2561). **การศึกษาและวิชาชีพครู**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูปลัดไทรทอง สุรมโน. (เนียม มั่นคง) (2555). **คุณลักษณะของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู: กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

- พระครูสังฆรักษ์ จักรกฤษณ์ ฐิริปโย. (2562). *จิตวิญญาณความเป็นครูมืออาชีพ*. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ 6 (1), 31- 37.
- พิมพ์พัฒน์ จิรัชธรรมโชติ. (2561). *จิตวิญญาณความเป็นครูผู้สอนเด็กที่บกพร่องทางการเรียนรู้*. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิมพ์ลักษณ์ เสงสมบุรณ์. (2551). *การประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบุรณ์เพื่อพัฒนาครูมืออาชีพ* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชรี วิชพันธ์. (2554). *องค์ประกอบของครูที่ดี*. ค้นเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2561, จาก <http://www.gotoknow.org/blog/pbrupt551001/196508>.
- ไพฑูรย์ สีนารัตน์. (2545). *การกวตวิเคราะห์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย*. รายงานการวิจัยสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ.
- ภควัต ศรียารัตน์. (2559) *การวิเคราะห์องค์ประกอบของจิตสำนึกความเป็นครูรุ่นใหม่* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัย และพัฒนาศักยภาพมนุษย์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภาวัต ตั้งเพชรเดโช. (2556) *จิตวิญญาณความเป็นครูกับความก้าวหน้าในอาชีพที่พยากรณ์ความทุ่มเทในการทำงานของครู*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์กร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ภัทรวดี วชิรธาดากุล. (2553). *การเปรียบเทียบวิธีการพัฒนาครูสู่ความเป็นครูมืออาชีพ: การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มะลิวัลย์ สมศักดิ์. (2561). *องค์ประกอบและตัวชี้วัดจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ*. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้. 11(1), 51–58.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2553) *ความเป็น ครู (พิมพ์ครั้งที่ 5)* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- _____. (2558) *ความเป็นครู*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- รัตน์วดี โชติกพนิช. (2550) *จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รัศมี สีहनันท์. (2551). *การประเมินสมรรถนะความเป็นครูของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 การศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง กศ.ม. (การศึกษาเพื่อพัฒนา) อุบลราชธานี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*.
- รุ่งนภา ตั้งจิตเจริญกุล และคณะ. (2560). *รายงานการวิจัยเรื่องการวิจัยและพัฒนาคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์ของนักศึกษาสาขาปฐมวัยที่มาตรฐานการประกอบวิชาชีพทางการศึกษาและความเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21: การวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงระยะยาว*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2558). **ครูดีที่สังคมวิไลหา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วรภัตรา เจียมเจริญ. (2549). **ความเป็นคนความเป็นครู**. กรุงเทพฯ: กริดส์ดีไซน์ แอนคอมมูนิเคชั่น.
- วิจิตร ศรีสอาน. (2551). **วาทกิจของวิจิตร ศรีสอาน**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงพิมพ์อักษรไทย.
- วิทยากร เชียงกุล. (2561). **ปัญหาการพัฒนาครูอาจารย์**. ค้นเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2561, จาก <http://witayakomclub.wordpress.com/2009/03/01/chanter5>
- วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2557). **ความเป็นครู**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สจิวรรณ ทรรพสุ. (2560). **แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของการนิเทศในศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมภาวะผู้นำของครูของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ วารสารราชพฤกษ์** 15(9): 1-10.
- สุเทพ ธรรมะตระกูล และ อนุวัติ คุณแก้ว. (2555). **การศึกษาคุณลักษณะของครูยุคใหม่**. เพชรบูรณ์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- สุพิชญา โคทวิ. (2557). **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู สำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร**.
- สุเมธ งามกนก. (2560). **หลักสูตรพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้มีและเลื่อนวิทยฐานะ**, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1. (2562). **ทำเนียบสถานศึกษาปีการศึกษา 2562** สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 จังหวัดหนองบัวรี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551** กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **แผนการศึกษาแห่งชาติ. (พ.ศ.2545 - 2559)** กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2540). **รายงานการวิจัยประเมินผลงานพัฒนาบุคลากร: การเตรียมผู้บริหารสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ ตำแหน่งผู้อำนวยการ การประถมศึกษาจังหวัดและผู้ช่วยผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด**. กรุงเทพฯ: สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา. (2559). **ทิศทางและโจทย์วิจัยของการศึกษาไทยเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก**. กรุงเทพฯ: บริษัท 21 เซ็นจูรี่จำกัด.

- สำนักงานเลขาธิการ ศรช. (2545). **ลักษณะครูที่ดีตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู**. กรุงเทพฯ: ศรช. สภา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). **รายงานการวิจัยสมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน. (2557). **การยกระดับคุณภาพครูไทยในศตวรรษที่ 21 ในการประชุมวิชาการ “อภิวัดการเรียนรู้...สู่จุดเปลี่ยนประเทศไทย”** กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน.
- หัตถยา มัทยาท. (2541). **ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยการทำงานและปัจจัยทางจิตใจที่เกี่ยวข้องกับความเหนื่อยหน่ายของพยาบาลวิชาชีพประจำการในโรงพยาบาลภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพยาบาลวิชาชีพประจำการในโรงพยาบาลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อมรรัตน์ แก่นสารและคณะ. (2560) **การพัฒนาตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครูของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม 7(9) 7-15.**
- อรทัย คุณะสารพันธ์. (2541). **ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพองค์กรกับความทุ่มเทในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนประถมศึกษา** สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในเขตการศึกษา 12 วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อำนาจ อยู่คำ. (2550). **จิตวิญญาณของผู้บริหารในโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 19 (1) (ตุลาคม 2550 – มกราคม 2551).
- Anderson, Ronald D. (1997). **Developing children’s thinking through science**. Engkwood Cliffs. New Jersey: Prentice Hallinc.
- Best, J.W. (1970). **Research in Education**. New Jersey: Prentice – Hall.
- Chen Y (2013). **The teachers’ perspective on teacher professional development evaluation**. *Academie Journals*, 8 (23), 2224 – 2232.
- Fanke. M. L., Carpenter. T.P., Levi. L. , & Fennema, E. (2001). **Cap – Turing teachers’ generative change: A follow – up study of professional development in mathematics**. *American Educational Research Journal*, 38, 653 - 689.
- Fishman. J. J., Marx, R.W., Best, s., & Tal, R.T. (2003). **Linking teacher and student Learning to improve professional development in systemic reform**. *Teaching and Teacher Education*. 19, 643 -658.

- Lim, J. S., Sim, E. J., & Lee, K.H. (2014). **Development of workplace spirituality scale for early childhood teacher.** Journal of Fisheries and Marine Sciences Education. 26 (4). 717 – 735.
- Marshall, J.M. (2009). **Describing the elephant: Preservice teachers talk about spiritual reasons for becoming a teacher.** Teacher Education Quarterly, 36 (2). 25 – 44
- Stephen, R. Covey (2004). **The 8th habit: from effectiveness to Greatness.** N.P.: Hardcover, Paperback.

ภาคผนวก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา วัฒนนะศิริ ผู้อำนวยการหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
วิชาชีพรู มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลดาวลัย วัฒนนะบุตร อาจารย์ประจำหลักสูตรประกาศนียบัตร
บัณฑิตวิชาชีพรู มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
3. ดร.นิติศักดิ์ ไพโรจน์ อาจารย์ประจำหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
วิชาชีพรู มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
4. ดร.มิ่ง เทพครเมือง หัวหน้างานวิจัยและบริการวิชาการสู่ชุมชน
สาธิต มศว.ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)
5. ดร.ราชันต์ บุญธิมา อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ บริหาร
การศึกษา มศว. ประสานมิตร

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	ดร.ชมแข พงษ์เจริญ เกิดวันที่ 5 ธันวาคม 2497 ที่จังหวัดนครราชสีมา
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี วิทยาลัยครูพระนคร ครุศาสตร์บัณฑิต (ค.บ.) สังคมศึกษา ปี พ.ศ.2525 ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร การศึกษา มหาบัณฑิต (กศ.ม.) บริหารการศึกษา ปี พ.ศ.2542 ปริญญาเอก มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต (ศษ.ด.) การจัดการการศึกษา ปี พ.ศ.2555
ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน	อาจารย์ประจำหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัย ราชพฤกษ์
ผลงานทางวิชาการที่ตีพิมพ์เผยแพร่	เอกสารประกอบการเรียน ส072 รายวิชาท้องถิ่นของเรา 2 จังหวัดนนทบุรี นิเทศภายในสร้างคุณภาพครูสู่ห้องเรียน ความเป็นครู คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ การจัดการเรียนรู้และ การจัดการชั้นเรียน
รางวัลที่ได้รับ	จิตวิทยาสำหรับครู ต้นแบบคนดีศรีแผ่นดิน รางวัลเข็มเชิดชูเกียรติครูสุคติ รางวัลเหรียญทองระดับภาคการประกวดนวัตกรรมการเตรียมความพร้อมสู่ ประชาคมอาเซียนและทักษะในศตวรรษที่ 21 ข้าราชการพลเรือนดีเด่นระดับจังหวัด